

**Debrecen Megyei Jogú Város
Egyesített Bölcsődei Intézménye**

SZAKMAI PROGRAM

Készítette: Papné Gyöngyösi Katalin
intézményvezető

TARTALOMJEGYZÉK

1. Az intézmény bemutatása	5
1.1. Az intézmény adatai	5
1.2. Az intézmény feladata	5
1.3. Az intézmény múltja	5
1.4. Szervezeti felépítés	6
1.4.1. Az igazgatóság	6
1.4.2. Tagintézmények	6
1.4.3. Központi élelmezés	7
2. Ellátandó célcsoport és az ellátási terület jellemzői	7
2.1. A napközbeni gyermekellátás helyzete hazánkban	7
2.2. Napközbeni gyermekellátás Debrecenben	7
2.2.1. Igények és kapacitások	8
2.2.2. A bölcsődék elhelyezkedése, Debrecen város területi lefedettsége	9
2.3. Az ellátandó célcsoport	10
2.3.1. Szociokulturális háttér	11
3. Szakmai feladatellátás	11
3.1. Szabályozók	11
3.1.1. Az intézmény munkáját és szakmai programját meghatározó jogszabályok	11
3.1.2. Az intézmény egyéb stratégiai és operatív dokumentumai	12
3.2. Alapellátás	13
3.2.1. Bölcsődei ellátás	13
3.2.2. Napközbeni gyermekfelügyelet	13
3.3. Alapellátáson túli, családi nevelést támogató szolgáltatások	13
3.3.1. Időszakos gyermekfelügyelet	13
3.3.2. Játzócsoporthok	14
3.3.3. Rugalmas, hosszított nyitva tartás	14
3.4. Sajátos nevelési igényű gyerekek ellátása	14
3.5. Az ellátások igénybevételeének módja	15
3.6. A szolgáltatásokról szóló tájékoztatás módja	16
3.7. Személyi térítési díjak	16
4. Humán erőforrás	17
4.1. Személyi feltételrendszer	17
4.1.1. A szakdolgozók aktuális képzettsége	17
4.1.2. Technikai munkakörök	18
4.2. Szakemberkép	18
4.3. A szakemberek intézményi szocializációja	19
4.4. Képzés, továbbképzés	20
4.5. Terepintézményi feladatok	21
5. Tárgyi feltételrendszer	22
5.1. Az infrastruktúra és a pedagógiai programok kapcsolata	22
5.2. Az épületek adottságai	22
5.3. Csoportszobák	24
5.4. Játzóudvarok	24
5.5. Speciális helyiségek	24

6. Hitvallásunk	25
6.1. Gyermekkép	25
6.2. Bölcsődekép	26
7. Intézményünk minőségpolitikája	26
7.1. Erősségek és a fejlesztésre váró területek meghatározása	26
7.1.1. Önértékelések	26
7.1.2. SWOT elemzés	26
7.1.3. Vezetői értékelések	26
7.1.4. Intézményi önértékelés	26
7.2. Külső értékelések	26
7.2.1. A szülők elégedettségének mérése	26
7.2.2. A fenntartó ellenőrzései	27
7.2.3. A működést engedélyező szerv ellenőrzései	27
7.3. Az intézmény innovációs terve	27
7.3.1. A jövőkép	28
7.3.2. A szervezetet érintő innováció	28
7.3.3. A kapcsolatrendszeri innováció elemei	30
7.3.4. Új kutatási és pedagógiai áramlatok	30
7.3.5. Szakember, mint az innováció alanya	30
7.4. Az értékelés kultúrája	32
8. A szakmai munka alapjai	33
8.1. A bölcsődei nevelés és gondozás alapelveinek érvényre jutása	33
9. Kiemelt szakmai feladatok	34
9.1. Családközpontúság	34
9.1.1. Családkép	34
9.1.2. Családközpontú pedagógiánk	35
9.1.3. Családlátogatás	35
9.1.4. Szülővel történő beszoktatás	36
9.1.5. Kapcsolattartás a családokkal	37
9.1.6. Napközbeni gyermekfelügyelet a család otthonában	37
9.2. Érzelmi biztonság	38
9.2.1. Optimális érzelmi légkör	38
9.2.2. Az érintés hatalma	39
9.2.3. Az ölbéli játékok szerepe	39
9.2.4. Az érzelmi fejlődés segítése	39
9.3. A tevékenységek szerepe	40
9.3.1. Megismerési folyamatok támogatása	41
9.3.2. A világ érzékletes megismerése	41
9.3.3. A nevelés időkeretei	41
9.3.4. A tevékenységek komplexitása	42
10. A bölcsődei élet mindennapjai	43
10.1. Egészségvédelem, az egészséges életmód megalapozása	43
10.1.1. Táplálkozás	44
10.1.2. Mozgás	44
10.1.3. A szabadlevegőn való tartózkodás	45

10.2. Gondozási műveletek	45
10.3. Játék	50
10.4. Ünnepek, hagyományok	53
10.5. Tanulás	53
11. A gyermekekkel kapcsolatos bölcsődei dokumentáció	54
11.1. A dokumentáció szerepe	54
11.1.1. Törzslap	55
11.1.2. Fejlődési napló	55
11.1.3. Családifüzet	55
11.1.4. Csoportnapló	56
12. Az intézmény kapcsolatrendszere	56
12.1. Belső kapcsolatok	56
12.2. Külső kapcsolatrendszer	56
12.2.2. Családok	56
12.2.3. Kiemelt partnerek	57
12.2.4. A családokat segítő intézmények és szolgáltatások	58
12.2.5. Fenntartói és működtetéssel összefüggő kapcsolatok	58
13. Jog és érdekvédelem	58
A Közalkalmazotti Tanács véleménye	60
Záradék	61
Mellékletek	
1. számú melléklet: Varga Utcai Tagintézmény szakmai sajátosságai	
2. számú melléklet: Postakert Utcai Tagintézmény szakmai sajátosságai	
3. számú melléklet: Ósz Utcai Tagintézmény szakmai sajátosságai	
4. számú melléklet: Gáborjáni Szabó Kálmán Utcai Tagintézmény szakmai sajátosságai	
5. számú melléklet: Karácsony György Utcai Tagintézmény szakmai sajátosságai	
6. számú melléklet: Faraktár Utcai Tagintézmény szakmai sajátosságai	
7. számú melléklet: Honvéd Utcai Tagintézmény szakmai sajátosságai	
8. számú melléklet: Károlyi Mihály Utcai Tagintézmény szakmai sajátosságai	
9. számú melléklet: Áchim András Utcai Tagintézmény szakmai sajátosságai	
10. számú melléklet: Görgey Utcai Tagintézmény szakmai sajátosságai	
11. számú melléklet: Margit Téri Tagintézmény szakmai sajátosságai	
12. számú melléklet: Angyalföld Téri Tagintézmény szakmai sajátosságai	
13. számú melléklet: Megállapodás bölcsődei ellátásra	
14. számú melléklet: Bölcsődei felvételi kérelem nyomtatvány	
15. számú melléklet: Megállapodás napközbeni gyermekfelügyelet biztosítására	
16. számú melléklet: Napközbeni gyermekfelügyelet iránti kérelem nyomtatvány	

1. AZ INTÉZMÉNY BEMUTATÁSA

1.1 Az intézmény adatai

Az intézmény neve:	Debrecen Megyei Jogú Város Egyesített Bölcsődei Intézménye
Az intézmény székhelye:	4024 Debrecen, Varga u. 23. sz.
Az intézmény működési területe:	Debrecen Megyei Jogú Város közigazgatási területe
Az intézmény Gyvt. szerinti besorolása:	Gyermekjóléti alapellátás
Az intézmény Gyvt. szerinti típusa:	Gyermekek napközbeni ellátása
A szolgáltató tevékenység formája:	bölcsőde, napközbeni gyermekfelügyelet
A tagintézmények nyitvatartási ideje:	6.00 – 18.00
Az igazgatóság nyitvatartási ideje:	hétfő-csütörtök: 7.30 -16.00
Az intézmény telefonszáma:	péntek: 7.30 – 13.30.
Az intézmény email elérhetősége:	52/417-566 bolcsi13@net-portal.hu ,
Az intézmény honlapja:	bolcsode@intezmeny.debrecen.hu www.debrecenibolcsik.hu

1.2 Az intézmény feladatai

DMJV Egyesített Bölcsődei Intézménye Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény 13. §. (1) bekezdés 8. pontja alapján gyermekjóléti szolgáltatásokat nyújt. A gyermekek napközbeni ellátása keretében bölcsődei ellátást, napközbeni gyermekfelügyeletet a szülő, törvényes képviselő otthonában; valamint az alapellátáson túl hosszított nyitva tartást, és a bölcsődék nyitvatartási ideje alatt időszakos gyermekfelügyeletet lát el. A bölcsődei ellátottak és az időszakos gyermekfelügyeletben résztvevők számára gyermekétkeztetési szolgáltatást is biztosít.

1.3 Az intézmény múltja

Az intézmény jogelődje 1977-ben alakult meg, Debrecen Megyei Jogú Város Tanács VB Egyesített Bölcsődei Intézménye néven, mely akkor tanácsi és üzemi bölcsődéket egyaránt összefogott. Az intézmény több mint negyven éves története során sok átalakuláson ment keresztül, mind szervezetileg, mind a nagyság vonatkozásában. A nyolcvanas és kilencvenes években a családtámogató intézkedések (GYES, GYED) bevezetése, a születésszám csökkenése, a bölcsődék számát, és az összférőhelyszámot is csökkentette. Korán, már a nyolcvanas évek elejétől megjelentek az alapellátáson túli szolgáltatások (gyermekfelügyelet). 1983-ban létrejött az első speciális csoport (10 vak és gyengén látó gyermek felvételével), valamint elkezdődött a korai fejlesztés is. 1986-tól városi szinten először intézményünk biztosította minden anyagcserezavarban szenvedő és intézményes nevelésben részesülő gyermek (bölcsődések, óvodások, iskolások) számára a diétás étkeztetést. Az intézmény módszertani szerepe a régióban – továbbképzések tartása, szaktanácsadás, szakmai

rendezvények szervezése, hallgatók gyakorlati képzése – szintén hosszú és sikeres múltra tekint vissza.

1.4 Szervezeti felépítés

Az Intézmény egyesített bölcsőde szervezeti formában működik, szervezetileg az igazgatóságból, 12 tagintézményből és a központi élelmezésből áll.

1.4.1 Az igazgatóság

Valamennyi szervezeti egység szakmai és gazdasági irányítása az igazgatóságon történik. Az intézmény vezetője a szakmai vezetést az igazgatósági szakmai teamre (intézményvezető-helyettes, szaktanácsadó, pszichológus), a gazdasági irányítást a gazdasági teamre (gazdasági összekötők, élelmezésvezető, élelmezési ügyintéző), a szervezeti ügyintézését a titkársági ügyintézőkre támaszkodva végzi.

Intézményünk gazdasági szervezettel nem rendelkező költségvetési szerv. A pénzügyi–gazdasági, a karbantartási és felújítási feladatokat a Debreceni Intézményműködtető Központ (továbbiakban: DIM) látja el. A munkamegosztást, a felelősségvállalás rendjét, valamint az előirányzatok feletti jogkör gyakorlásának rendjét munkamegosztási megállapodás rögzíti.

1.4.2 Tagintézmények

A tagintézmények a bölcsődei ellátás keretében végzik a családban nevelkedő, 20 hetestől 3 éves korú gyermekek napközbeni nevelését és gondozását, sajátos nevelési igényű gyermekek ellátását. A napközbeni ellátáshoz kapcsolódó időszakos gyermekfelügyeletet, valamint rugalmas, hosszított nyitva tartást biztosítanak.

Tagintézményeink és férőhelyszámaik:

- DMJV Egyesített Bölcsődei Intézménye Varga Utcai Tagintézménye	100
- DMJV Egyesített Bölcsődei Intézménye Postakert Utcai Tagintézménye	44
- DMJV Egyesített Bölcsődei Intézménye Ősz Utcai Tagintézménye	52
- DMJV Egyesített Bölcsődei Intézménye Gáborjáni Szabó Kálmán Utcai Tagintézménye	76
- DMJV Egyesített Bölcsődei Intézménye Karácsony György Utcai Tagintézménye	60
- DMJV Egyesített Bölcsődei Intézménye Faraktár Utcai Tagintézménye	52
- DMJV Egyesített Bölcsődei Intézménye Honvéd Utcai Tagintézménye	116
- DMJV Egyesített Bölcsődei Intézménye Károlyi Mihály Utcai Tagintézménye	70
- DMJV Egyesített Bölcsődei Intézménye Áchim András Utcai Tagintézménye	76
- DMJV Egyesített Bölcsődei Intézménye Görgey Utcai Tagintézménye	120
- DMJV Egyesített Bölcsődei Intézménye Margit Téri Tagintézménye	156
- DMJV Egyesített Bölcsődei Intézménye Angyalföld Téri Tagintézménye	156
Összesen:	1078

1.4.3 Központi ételmezés

Az intézmény ételmezési feladatait a központi ételmezés, és a tagintézményekben működő főzőkonyhák üzemeltetésével biztosítja. Helyben, 12 főzőkonyhán főznek, de központi étlap alapján. Az egyes ételmezési folyamatok megosztottan, a központi ételmezésen (árubeszerzési, előkészítési feladatok) és a főzőkonyhákban (ételkészítés, tálalás) történnek. A központi ételmezés dolgozóinak (raktárosok, ételmezési ügyintézők, gépjárművezetők) munkáját az ételmezésvezető irányítja. Az ételmezés egész folyamatát (üzemelési rend, feladat- és felelősségi körök, vonatkozó jogszabályok, ellenőrzési folyamatok) teljes részletességgel az Ételmezési Szabályzat tartalmazza.

2. ELLÁTANDÓ CÉLCSOPORT ÉS ELLÁTÁSI TERÜLET JELLEMZŐI

2.1 A napközbeni gyermekellátás helyzete hazánkban

Egy szolgáltatás működtetésénél alapvető kérdés, hogy mennyi embert ér el a szolgáltató az adott településen, mekkora a lakónépesség száma és a népsűrűsége. Biztosítani kell minden településen az alanyi jogot minden családnak, minden kisgyermeknek - akiknek erre valami okból szüksége van - hogy lakókörnyezetében, elérhető közelségben rendelkezésére álljon optimális feltételeket nyújtó napközbeni gyermekellátás.

A gyermeknépesség tekintetében Magyarország három igen fontos teendője a jövőre nézve: a több mint három évtizede tartó kedvezőtlen demográfiai trend elmozdításával a *gyermekszületés ösztönzése*, a *gyermekszegénység csökkentése*, és a *koragyermekkorai intervenció elősegítése*. A bölcsődék szerepe ezekben a folyamatokban kiemelkedő lehet. Az említett célok érdekében viszont szükség van a bölcsődei fejlesztésekre és a kisgyermekes szülők munkaerőpiacra történő visszatérésének elősegítésére.

Ezek a célok az Európai Bizottság ország-specifikus ajánlásaival vannak összhangban, mely kimondja: növelni kell a napközbeni elhelyezést biztosító intézmények befogadóképességét és az általuk nyújtott szolgáltatások minőségét a nők munkaerő-piaci részvételének elősegítése érdekében. Európában bizonyítottan ott születik ugyanis több gyermek, ahol magas a foglalkoztatottság, valamint biztosított a munka és a családi élet összeegyeztethetősége. A bölcsődefejlesztési pályázati források eredményindikátorai szerint, a cél, hogy 25-40 éves női népességen belül a foglalkoztatásban lévő nők aránya növekedjen, megteremtve a napközbeni gyermekfelügyelet lehetőségét. A jelenlegi bölcsődefejlesztések a családtámogatási intézkedések kiemelt részét képezve egyszerre célozzák meg kapacitásemelését (2022-re 70 ezer bölcsődei férőhely) és a humán erőforrás fejlesztését.

2.2 Napközbeni gyermekellátás Debrecenben

Hajdú-Bihar megye lakosság száma 2021. január 1-én 539.771 fő volt, Debrecen lakónépessége pedig 202.192 fő volt, azaz a megye lakosságának megközelítően 40%-a városunkban él. Debrecen Magyarország második legnépesebb városa, ahol viszonylag sok

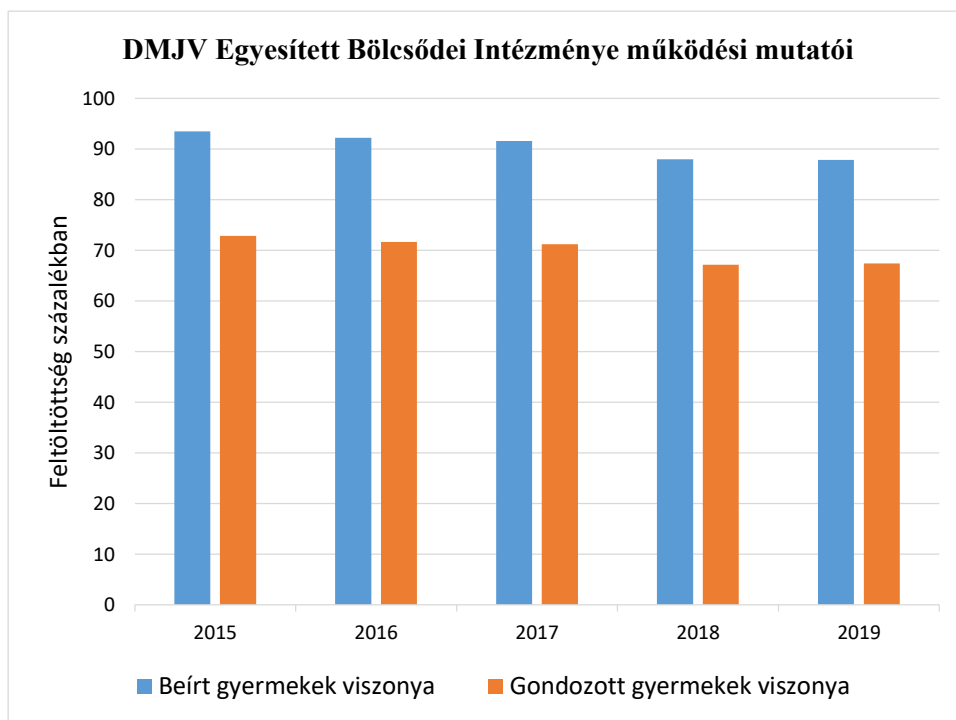
gyermek születik. Hajdú-Bihar megyében 2020-ban összesen 5633 gyermek jött világra, akik jó része bölcsődei ellátásba kerül majd a szülők későbbi munkavégzése esetén. Debrecen város gazdaságfejlesztési és munkahelyteremtési törekvéseinek is elengedhetetlen feltétele a napközbeni gyermekellátás kapacitásbővítésének helyi szintű támogatása. Debrecen a Gondoskodó város program keretében nem csak a meglévő bölcsődét tervezi felújítani, hanem újakat is létesíteni kíván, elsősorban azokban a városrészekben, ahol ipari övezetek vagy új lakóparkok hívják életre a szükségleteket.

2.2.1 Igények és kapacitások

Debrecen városában DMJV Egyesített Bölcsődei Intézménye 12 tagintézményének meghatározó szerepe van a napközbeni kisgyermekellátásban. A jelenlegi 1078 férőhelyszám a debreceni napközbeni ellátás döntő hányada. Klasszikus bölcsődei ellátás keretében a Debreceni Egyetem fenntartásában működő bölcsőde végzi még a bölcsődés korú gyermekek ellátását 52 férőhelyen. Bölcsődei szolgáltatás keretében közel 30 családi bölcsőde nyújt még bölcsődei szolgáltatást a városban.

Intézményünk elmúlt évekbeli feltöltöttségi mutatói jelzik a bölcsődék iránti folyamatos keresletet. (1.sz. ábra)

(1.sz. ábra)

A nevelési éveket megelőző felvételek esetében az utóbbi években mindig kimutatható, de eltérő volumenű túljelentkezéssel kellett számolni. Az évközi felvétel lehetőségének szűkösségét az intézményi központi várólistás adatok is igazolták, melyek emelkedő tendenciát mutattak.

Erre reagálva tagintézményeinek többségének férőhelyszámai megváltoztak, a megnövekedett igényekhez és a Területi Operatív Program pályázatokhoz kapcsolódó bölcsődei felújításokhoz alkalmazkodva az elmúlt években.

A több lépcsős férőhelyemelés útja elsődlegesen a csoportlétszámok megemlése volt – csoportlétszámokra vonatkozó jogszabályi előírások és csoportszobák befogadóképességének figyelembevételével –, valamint a két játszócsoporthat átmeneti bezárása, és azoknak helyet adó gondozási egységek visszaadása az alapellátás számára. A jelenlegi 2021. évi átmeneti csökkenés oka a Károlyi Mihály utcai bölcsőde felújítás miatti ideiglenes átköltözése egy másik ingatlanba, mely tagintézményünk férőhelyszáma a korábbi 156-ról, átmenetileg 70-re módosult.

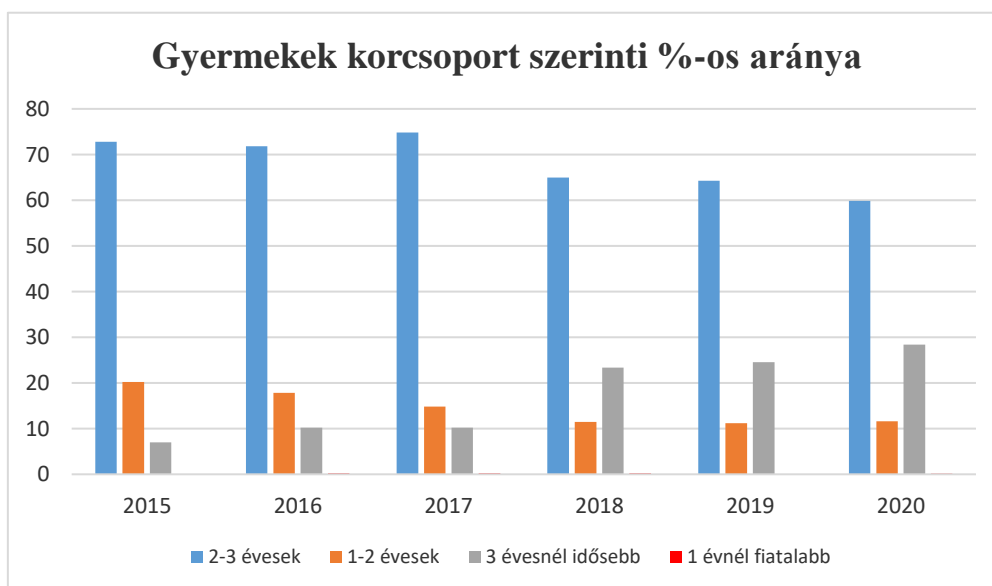
2.2.2 A bölcsődék elhelyezkedése, Debrecen város területi lefedettsége

Intézményünk 12 bölcsődéje különböző városrészekben jelentkező igényeket tud kielégíteni. Vannak városrészek, melyek lefedettsége optimális, tekintve, hogy több nagy férőhelyszámú tagintézmény is található (pl. Tócsókert). Vannak azonban olyan területek is, ahol a kapacitáson túlmutató igényekkel kell számolni. Ilyen terület a belváros mely sűrű intézményhálózatával a munkahelyek közelsége miatt vonzerő, vagy az Újkerti lakótelep, ahol a 14 év alatti gyermekpopuláció magasabb száma adja a folyamatos gyermekutánpótlást. A város belterületei közül a viszonylag nagy kiterjedésű Nagyerdő, Csapó u – Kassai u.-Hadházi u. melletti lakóövezet, az Egyetemváros, Júliatelep városrészek azok a belterületek, ahol nincs önkormányzati fenntartású bölcsőde. A város külsőbb gyűrűjében az új építési lakóparkok ipari parkok közelében, Debrecen-Józsa (közel 12 000 fős lakosságszámmal) városrészben a bölcsődei szolgáltatás valamely formája mindenképp indokolt a jövőben. Az elkövetkező években 5 új építésű bölcsőde (Postakert, Alsó-Józsa, Felső-Józsa, Tócsóvölgy, Déli városrész) javítaná a területek lefedettséget és növelné meg a férőhelyszámot több mint 400 fővel.

2.3 Az ellátandó célcsoport

A gyermekösszetétel tekintetében megfigyelhető, hogy a szülők többsége a gyermek két éves kora körül veszi igénybe a bölcsődei ellátást. (2.sz. ábra) Az elmúlt években az 1-2 évesek aránya magasabb lett a korábbiaknál és ismét megjelentek a csecsemőkorúak, bár létszámuk egy-egy évben még mindig 0,5% alatt van.

(2.sz. ábra)

A sajátos nevelési igényű (a továbbiakban: SNI) gyermekek száma éves szinten 30-45 fő körül mozog. Sajátos nevelési igény esetén a gyermek a hatodik életének betöltését követő augusztus 31-éig szakértői javaslatra még bölcsődei ellátásban maradhat. Sajátos nevelési igényű gyermek bölcsődei ellátás keretében való nevelése, gondozása történhet a nem sajátos nevelési igényű gyermekekkel közös csoportban, vagy speciális bölcsődei csoportban a Honvéd utcai tagintézményünkben. A speciális csoport gyermekei helyben kapnak fejlesztést a Hajdú- Bihar Megyei Pedagógiai Szakszolgálat gyógypedagógusa által. A napirendbe építve egyéni, vagy csoportos foglalkozás keretében biztosítja a szakértői véleményben javasolt fejlesztéseket. Annak a bölcsődének, amely sajátos nevelési igényű gyermekeket integrált formában lát el, szintén feladata együttműködni a pedagógiai szakszolgálat korai fejlesztést és gondozást végző szakembereivel. Integrált csoportjaink esetében a kihelyezett órarendi keretben zajló fejlesztő tevékenység jelenleg csak egy tagintézményünk - a Görgey utcai bölcsőde - vonatkozásában működik teljes rendszerességgel.

Debrecen Megyei Jogú Város Közgyűlése 2017-től a DMJV Egyesített Bölcsődei Intézménye új szolgáltatásaként létrehozta a napközbeni gyermekfelügyelet lehetőségét, melynek keretében segítséget nyújtunk a családok otthonában, a többes ikrek vagy az egyik szülő halála esetén árván maradt családok gyermekeinek neveléséhez-gondozásához.

A napközbeni gyermekfelügyelet célcsoportja elsősorban a speciális gondozást igénylő gyermekek és családtagjaik köre. A többes ikrek születése tipikusan olyan élethelyzet, amikor a szülők segítséget igényelnek gyermekeik ellátásában. A debreceni klinikán gyakori a hármasiker születés, de 2019-ben négyes ikrek is születtek városunkban. Intézményünk több hármas ikres családnál látott már el napközbeni gyermekfelügyeletet, illetve a négyes ikres családnál is. Jelenleg egy a Covid 19 járvány következtében félárván maradt kisgyermek otthoni ellátásában segédkezik egy kisgyermeknevelőnk.

2.3.1 Szociokulturális háttér

A felvételek statisztikai alapján megállapítható, hogy intézményünk családszerkezetére döntő többségében a nukleáris családtípus jellemző. A családok jelentős körében a szülő egyedülállóként neveli gyermekét. A válások és új házasságkötések miatt a különböző családrészek „összeolvadásából” létrejövő mozaik családok is egyre nagyobb számban fordulnak elő. Kimutathatóan nő a többgyermekes családok száma is, amely örömdetes jelenség. Egyre jellemzőbb, hogy több esetben került felvételre idegen anyanyelvű, más kultúrából, más nemzetiségből érkező kisgyermek is, akiknek szülei városukban tanulnak vagy dolgoznak.

A gyermekek többsége rendezett anyagi körülmények között élő családi háttérből érkezik intézményeinkbe. Az intézményi gyermeklétszám minimális százalékát teszik ki a jövedelmi szegénységben élő, hátrányos helyzetű és halmozottan hátrányos gyermekek száma. Az elmúlt három évben a benyújtott igazolások alapján, éves szinten is 10 fő alatt volt a számuk. Rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben ennél kicsivel többen részesülnek, az év végi statisztikai adatok szerint, 40-60 között mozgott az elmúlt években a számuk. Elsődlegesen ez a két mérhető adat, melyből megítélhető a hátrányos jövedelmi helyzet. Az elmúlt időszakban szintén éves szinten kb. 10-15 gyermek esetében került sor családgondozói javaslat alapján gyermekfelvételre, akiknek többsége önkéntes gyermekjóléti alapellátás keretében gondozott, és 2-3 fő pedig a védelembe vett. Amennyiben van férőhely, esetükben kiemelten, azonnal igyekszünk segítséget és elhelyezést nyújtani, de sok esetben év közben nagyon nehéz a teljes feltöltöttség miatti elhelyezés.

3. SZAKMAI FELADATELLÁTÁS

3.1 Szabályozók

A professzionális intézményes nevelési formákat Magyarországon kötelező érvényű keretprogramok szabályozzák, melyek alapelveket, általános érvényű feladatokat, szervezési feltételeket, elvárt kapcsolattartási és együttműködési formákat rögzítenek.

A szakmai programunk célja a Bölcsődei Nevelés–gondozás Országos Alapprogramjában megfogalmazott általános alapelvek helyi, Debrecen város szükségleteire és intézményünk múltjára és értékeire épülő helyi adaptációja. Egyaránt tartalmaz stratégiai (jövőkép, minőségcél, intézményi alapelvek,) és operatív célokat (feladat és eszközrendszer).

3.1.1 Az intézmény működését és szakmai programját meghatározó jogszabályok, irányelvek

- ✓ a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (továbbiakban: Gytv.)
- ✓ a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény (a továbbiakban: Kjt.)
- ✓ a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény (továbbiakban: Nkt.)
- ✓ a munka Törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény
- ✓ Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény
- ✓ az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény
- ✓ az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény
- ✓ a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvénynek a szociális, valamint a gyermekjóléti és gyermekvédelmi ágazatban történő végrehajtásáról szóló 257/2000. (XII. 26.) Korm. rendelet (továbbiakban: Kjt vhr.)
- ✓ a pedagógusok előmeneteli rendszeréről és a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény köznevelési intézményekben történő végrehajtásáról szóló 326/2013. (VIII. 30.) Korm. rendelet
- ✓ a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti alapellátások és gyermekvédelmi szakellátások térítési díjáról és az igénylésükhöz felhasználható bizonyítékokról szóló 328/2011. (XII. 29.) Korm. rendelet
- ✓ a szociális, gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltatók, intézmények és hálózatok hatósági nyilvántartásáról és ellenőrzéséről szóló 369/2013. (X. 24.) Korm. rendelet
- ✓ a gyámhatóságok, a területi gyermekvédelmi szakszolgálatok, a gyermekjóléti szolgálatok és a személyes gondoskodást nyújtó szervek és személyek által kezelt személyes adatokról szóló 235/1997. (XII. 17.) Korm. rendelet
- ✓ a szociális, gyermekjóléti és gyermekvédelmi igénybevevői nyilvántartásról és az országos jelentési rendszerről szóló 415/2015. (XII. 23.) Korm. rendelet
- ✓ a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 15/1998. (IV. 30.) NM rendelet (a továbbiakban: NM rendelet)
- ✓ a munkaköri, szakmai, illetve személyi higiénés alkalmasság orvosi vizsgálatáról és véleményezéséről szóló 33/1998. (VI. 24.) NM rendelet
- ✓ a gyermekjátékok biztonságáról szóló 38/2011. (X.5.) NGM rendelet

- ✓ a fertőző betegségek és járványok megelőzése érdekében szükséges járványügyi intézkedésekről szóló 18/1998.(VI.3.) NM rendelet
- ✓ a személyes gondoskodást végző személyek adatainak működési nyilvántartásáról szóló 8/2000. (VIII. 4.) SzCsM rendelet
- ✓ a személyes gondoskodást végző személyek továbbképzéséről és a szociális szakvizsgáról szóló 9/2000. (VIII. 4.) SzCsM rendelet
- ✓ a bölcsődei dajka, a bölcsődei szolgáltatást nyújtó személy és a napközbeni gyermekfelügyelet szolgáltatást nyújtó személy képzésének szakmai és vizsgakövetelményeiről szóló 20/2017. (IX. 18.) EMMI rendelet
- ✓ a játszótéri eszközök biztonságosságáról szóló 78/2003. (XI. 27.) GKM rendelet
- ✓ a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti alapellátásokról, azok igénybevételéről és a fizetendő térítési díjakról szóló 13/2013. (III. 28.) önkormányzati rendelet

3.1.2 Az intézmény egyéb stratégiai és operatív dokumentumai

Intézményünk szakmai programja és a tagintézmények szakmai sajátosságai a közösen megfogalmazott értékek mentén, koherens egységben állnak egymással. A szakmai program képezi az alapját az éves munkatervnek, melyek az összekötő kapocs szerepét töltik be a nevelési programok tartalma és a nevelőmunka gyakorlata között. A rövid távú célkitűzéseket a nevelési évekre leképezett munkatervekben igyekszünk megvalósítani. Az intézmény szervezeti és működési struktúráját az SZMSZ szabályozza, a törvényes működést pedig egyéb szabályzataink, és azok betartása garantálja.

3.2 Alapellátás

3.2.1 Bölcsődei ellátás

A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. XXXI. törvény 43. §-a értelmében (a továbbiakban: Gyvt.)

„A bölcsőde olyan bölcsődei ellátást nyújtó intézmény, amely a gyermekek napközbeni ellátása keretében, a Bölcsődei nevelés- gondozás országos alapprogramja szerint, jogszabályban meghatározott szakirányú végzettséggel rendelkező személy által, akár több csoportban nyújt szakszerű gondozást és nevelést.”

A fentiek értelmében a bölcsőde alapfeladata:

A családban nevelkedő 20 hetestől 3 éves korú egészséges, és a sajátos nevelési igényű kisgyermek (legfeljebb 6 éves korig) nevelése-gondozása, harmonikus testi-szellemi fejlődésének segítése az életkori és egyéni sajátosságok figyelembevételével. Az óvodai nevelésre nem érett gyermek tovább gondozható a bölcsődében negyedik életévének betöltését követő év augusztus 31-ig.

3.2.2 Napközbeni gyermekfelügyelet

A Gyvt. hatályos rendelkezései szerint a szülő, törvényes képviselő otthonában napközbeni gyermekfelügyelet akkor biztosítható, ha a gyermek állandó, vagy időszakos ellátása nappali intézményben nem biztosítható és a szülő, törvényes képviselő a gyermek napközbeni ellátását nem vagy csak részben tudja megoldani. Ilyen ok lehet egyebek mellett, ha többes ikrek születnek, és az ikergyermek gondozásában nevelésében a szülő segítségre szorul,

vagy ha az egyik szülő megbetegszik vagy meghal. Napközbeni gyermekfelügyelet keretében a gyermek életkorához, egészségi állapotához igazodó gondozást és felügyeletet kell biztosítani.

3.3 Alapellátáson túli, családi nevelést támogató szolgáltatások

3.3.1 Időszakos gyermekfelügyelet

DMJV Egyesített Bölcsődei Intézménye tagintézményeiben, az alapellátás prioritása mellett, családi nevelést támogató gyermekfelügyelet szolgáltatást nyújtunk a gyed-en, gyes-en lévő szülők gyermekei részére, akiknek esetleg csak alkalmoszerű elfoglaltságaik vannak. Nyugodt, biztonságos környezetben, a kortársakkal való együttjátszás lehetőségét biztosítjuk szakszerű felügyelet mellett. Természetesen a gyermekfelügyelet szolgáltatás során is figyelembe vesszük a kisgyermeknevelés és gondozás szakmai alapelveit és gyakorlatát. A szülők számára a gyermekfelügyelet igénybevételének feltételeit, a „Gyermekfelügyelet rendje” tartalmazza.

Az Időszakos gyermekfelügyelet rendje:

- 1.) Időszaka: a bölcsőde nyitva tartási idején belül naponta.
- 2.) A szülő a szolgáltatás igénybevételét egy munkanappal előre jelezze személyesen, vagy telefonon a bölcsőde vezetőjének. A szolgáltatás díját igénybevétel után a bölcsődevezetőnél, ill. az általa megbízott személynél kell számla ellenében megfizetni.
- 3.) A szülőnek a bejelentkezés alkalmával nyilatkoznia kell arról, hogy gyermeke egészséges, és a családban senki nem szenved fertőző megbetegedésben.
- 4.) A szolgáltatás lemondása az igénybevétel napját megelőző munkanapon reggel 9 óráig lehetséges, de a napi megrendelt étkezés díját be kell fizetni.

A gyermekfelügyelet a bölcsőde kihasználtságának és a csoportlétszámok függvénye, így a bölcsődevezető kompetenciája eldönteni a szolgáltatás biztosításának lehetőségét. Tagintézményeink telítettsége, és a magas 14 fős csoportlétszámok miatt, a gyermekfelügyeletre kevesebb lehetőség mutatkozott az elmúlt években.

3.3.2 Játzócsoporthok

Az intézményben két játzócsoporthok működött, ahol a gyermekek a szüleikkel és hozzátartozóikkal játszhattak együtt, valamint ismerkedhettek a bölcsődére jellemző szocializációs közeggel. Meghívott szakemberek és a csoportok háziasszonyainak vezetésével, a közös játék lehetőségén túl mód nyílt a szülők számára szervezett programokon és előadásokon való részételre is. Az Áchim András Utcai és a Margit Téri bölcsődékben működő játzócsoporthok igen kedveltek voltak a debreceni családok körében.

A játzócsoporthok sikeressége miatt, nehéz döntés volt a fenntartó és az intézményünk vezetői számára egyaránt - hogy javasolnunk kellett az Önkormányzat Közgyűlése számára - a játzócsoporthok ideiglenes bezárását, és a gondozási egységként történő megnyitását az alapellátás számára. Közgyűlési döntés értelmében 2016. év végétől a két játzócsoporthok működése átmenetileg szünetel a TOP 6.2.1-15 pályázatokat kísérő bölcsődefelújítási időszakra. A játzócsoporthok szolgáltatás, mint intézményünk fontos és sikeres szolgáltatása reményeink szerint a felújításokat követően újjáéled a közeljövőben.

3.3.3 Rugalmas, hosszított nyitva tartás

Intézményünkben rugalmas/hosszított nyitva tartásra van lehetőség 4 tagintézmény vonatkozásában. A szolgáltatást 18-19 óra között külön szolgáltatási díj megfizetése mellett vehetik igénybe azok a szülők, akiknek gyermeke a bölcsődébe jár, de munkavégzése vagy egyéb ok miatt a bölcsőde rendes nyitva tartása után tudja csak gyermekét hazavinni.

3.4 Sajátos nevelési igényű gyerekek ellátása

A sajátos nevelési igényű gyermekek ellátása hosszú múltra tekint vissza intézményünk életében. Múltja egyidős a bölcsődei korai fejlesztés történetével. A Honvéd utcai bölcsőde speciális csoportja több mint 30 éves működése alatt több száz gyermek fejlesztésében, gondozásában-nevelésében vállalt szerepet. A Honvéd Utcai Tagintézmény speciális csoportjában középsúlyos, illetve halmozottan sérült gyermekek ellátása (Down-szindrómás, Angelman-szindrómás, Rhett-szindrómás, Williams-szindrómás, autista, vak és gyengén látó, mozgássérült, hallási fogyatékos gyermekek) zajlik.

A HEFOP 4.2.1 pályázat eredményeként 2007-től lehetőség nyílt két tagintézményünkben az integrált nevelés tárgyi feltételeinek a kialakítására (eszközbeszerzés, fejlesztőszobák kialakítása, akadálymentesítés). A Gáborjáni Szabó Kálmán utcai bölcsődében és a Görgey utcai bölcsődében ekkor összesen 7 csoportban valósult meg a csoportonként 2-2 eltérő fejlődésű gyermek fogadásának személyi és tárgyi feltétele. Az ekkor beiskolázott gyógypedagógiai asszisztens végzettséget szerző kisgyermeknevelők több éves integrált nevelési tapasztalatai, és az ép gyermekekkel való interakciók fejlesztő hatása biztosítja azóta is folyamatosan az SNI gyermekek fejlődését.

A korai fejlesztést a sokéves tapasztalattal rendelkező gyógypedagógusaink végezték egészen 2013-ig, amikor a bölcsődék feladatellátásából átkerült a pedagógiai szakszolgálatok tevékenységi körébe. Az átalakulás során, helyi szinten nagy segítséget jelentett, hogy a korábban intézményünk alkalmazásában álló gyógypedagógus kollégák végezhetik továbbra is a fejlesztéseket, méghozzá a bölcsődei környezetben, a szakvéleményekben megjelölt heti óraszámban. Természetesen megmaradt a kisgyermeknevelők és gyógypedagógusok folyamatos konzultációs lehetősége is.

Intézményi szinten kiemelten kezeljük az SNI gyermekekkel kapcsolatos szakmai feladataink között: a kisgyermeknevelők szakmai kompetenciáinak a fejlesztését, a normál és eltérő fejlődési ütem korai felismerésének segítségét, az érintett családokkal és szülőkkel való még szenzitívebb kapcsolattartást, valamint a gondozásukhoz, nevelésükhöz kapcsolódó egyéb specifikumokat. A gyógypedagógusok és pszichológusunk évről évre esetmegbeszélő csoportokkal, egy-egy fejlődési zavarhoz kapcsolódó előadássorozattal segítik, a folyamatos és a legújabb ismeretek átadását. AZ EFOP-1.9.5-VEKOP-16-2016-00001 „A kora gyermekkori intervenció ágazatközi fejlesztése” kiemelt projekt európai uniós forrásból valósul meg 2017. február 1. és 2021. január 31. között, melynek keretében szakdolgozóink képzése folyamatos.

A képzések a korai intervenció ellátórendszerének működéséről és az egységes gyermekútról való tudásbővítést, valamint a kora gyermekkori intervencióban részt vevő szakemberek egységes szemléletének kialakítását célozza meg. A sajátos nevelési igényű gyermekeket fogadó bölcsődék szakmai programjai részletesen tartalmazzák a helyi kiemelt szintű együttműködések és speciális programokat: állatasszisztált terápiais foglalkozások, zeneterápia.

3.5 Az ellátások igénybevételének módja

A bölcsődei ellátás igénybevételének lehetősége - a bölcsődei felvétel - egész évben folyamatos. Az ellátásba való bekerülés lehetőségeit jogszabályok határozzák meg.

A bölcsődei ellátást a Gyvt. értelmében azon családok gyermekei vehetik igénybe, ahol a szülők dolgoznak, munkaerőpiaci részvételt elősegítő programban, képzésben vesznek részt, betegségük vagy egyéb ok miatt gyermekük napközbeni ellátásukról nem tudnak gondoskodni.

Az intézmény Felvételi Szabályzata teljes összhangban van a Gyvt. és az NM. rendelet előírásaival a felvétel rendjével kapcsolatban, és tartalmazza a teljes felvételi eljárásrendszer protokollját is. Meghatározza a jogszabályok alapján bölcsődei ellátásra jogosultak körét, a bölcsődei felvétel általános feltételeit, a szülő/törvényes képviselő kérelmére történő felvétel eseteit, és a hivatalos szerv által kezdeményezett felvétel lehetőségeit. Kitér minden ellátás/szolgáltatás típus esetében, a felvételre jelentkezés helyi módjára, a felvételhez szükséges dokumentumokra, az elbírálás rendjére, a beiratkozás folyamatára, az esetleges elutasítás miatti jogorvoslati lehetőségre és a várólista működésére. A szabályzat mellékleteiben fellelhetők az egységesen használt nyomtatványok a felvételhez, a bölcsődei ellátás megszűnéséhez és a továbbmaradás kérelméhez kapcsolódóan.

3.6 A szolgáltatásokról szóló tájékoztatás módja

A bölcsődék működéséről, a nyújtott szolgáltatásokról és azok igénybevételi lehetőségeiről több formában tájékozódhatnak az érdeklődők. Elsődlegesen intézményünk honlapján (www.debreceniabolcsik.hu), ahol teljes terjedelemben olvashatók alapidokumentumaink, illetve városunk honlapján (www.debrecen.hu), az intézményt bemutató oldalon. A magyar bölcsődék országos szakmai helyzetéről, a módszertani feladatellátásról, legsokoldalúbban a Magyar Bölcsődék Egyesületének honlapjáról tájékozódhat az érdeklődő (www.magyarbolcsodek.hu).

Minden érintett személyesen és telefonon is érdeklődhet a szolgáltatás bármely elemével kapcsolatban. Az intézményvezető és a bölcsőde vezetői egyaránt rendelkezésre állnak az előre egyeztetett időpontokban a tájékoztatást kérők számára. Kiemelt időszak a tájékoztatásban a felvételeket megelőző nyílt napok időszaka és az ellátásba kerülést követő időszak, vagyis a beiratkozás, amikor a szülő általános tájékoztatást kap:

- az ellátás tartamáról, feltételeiről, szolgáltatásokról,
- az intézmény által vezetett, a gyermekére vonatkozó nyilvántartásokról,
- a személyes adatok védelméről és a bölcsődében készíthető fényképekről, felvételekről,
- a panaszjoga gyakorlásának módjáról,
- az érték- és vagyonmegőrzés módjáról,
- a házirendről.

Az intézményi és tagintézményi szakmai programok minden bölcsődében elérhetők a szülők számára. Ezek a dokumentumok akkor töltik be a nyilvánosság biztosításával funkciójukat, ha segítik a szülők intézményválasztását, és az intézményi nevelőmunka szervezeti és tartalmi

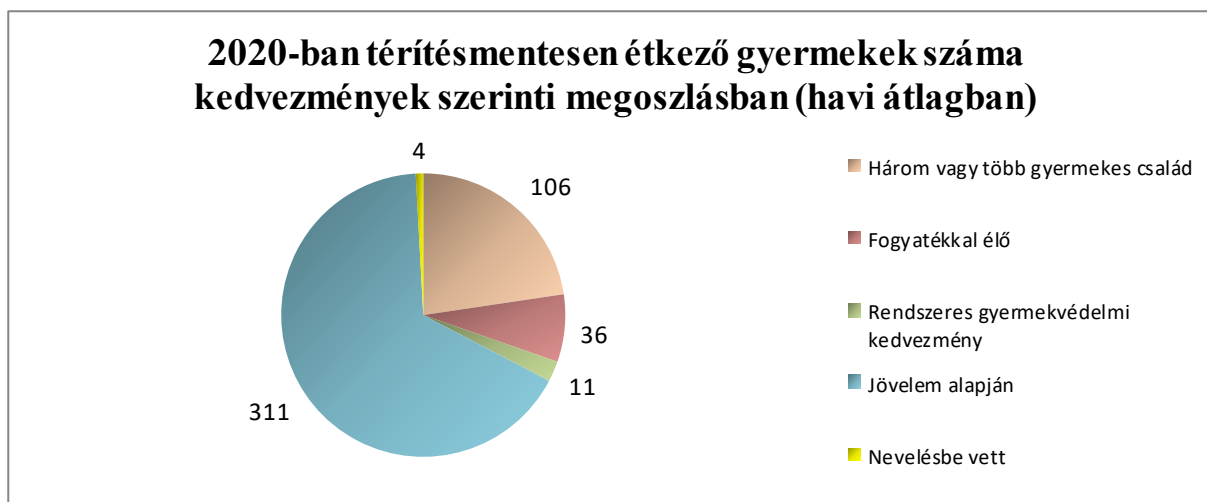
területei átláthatók. Épp ezért szóbeli tájékoztatással segítjük nyílt napokon, szülői értekezleten a szakmai programok minél szélesebb körű bemutatását.

3.7 Személyi térítési díjak

A bölcsődei ellátás keretében biztosított gyermekétkeztetésért és külön a gondozásért, a szülői felügyeletet gyakorló szülőnek, vagy más törvényes képviselőnek személyi térítési díjat kell fizetnie. A személyi térítési díjat az intézmény vezetője állapítja meg a vonatkozó jogszabályoknak, és DMJV Önkormányzata hatályos közgyűlési rendeletének a figyelembevételével. A személyi térítési díj összegét a szülővel kötött megállapodás is tartalmazza. A gyermekétkeztetési kedvezmények igénybevételi köréről, a gondozási díj fizetése alóli mentesség lehetőségeiről, a tagintézményvezetők adnak a szülők számára tájékoztatást, az ellátás megkezdése előtt.

A Gyvt.-nek az ingyenes bölcsődei és óvodai gyermekétkeztetés kiterjesztése érdekében történő módosítása jelentős mértékben megnövelte az ingyenesen étkező gyermekek létszámát. Az alábbi kördiagram azt mutatja, hogy az étkezési díj fizetésénél milyen megosztásban alakultak a kedvezményre jogosító indokok. (3.sz. ábra)

(3.sz. ábra)

Az étkezési térítési díjat egy havi időtartamra, előre kell megfizetni az igénybevevőnek (dolgozók, vendégétkezők), vagy a gyermekek esetében a törvényes képviselőnek. Ha az étkezést betegség vagy más ok miatt a jogosult nem kívánja igénybe venni, a távolmaradást minden esetben be kell jelenteni személyesen vagy telefonon. Az étkezések megrendelése és lemondása, a térítési díjak számlázása közétkeztetési szoftver használatával történik. A szülőknek lehetősége van a csoportos beszédési megbízással történő fizetésre, és a munkahelyi cafeteria támogatások bölcsődei szolgáltatásra történő igénybevételére is.

4. HUMÁNERŐFORRÁS

4.1 Személyi feltételrendszer

A bölcsődei nevelés-gondozás sikere, eredményessége elsősorban azon múlik, hogy milyen képzettségű szakemberek foglalkoznak a gyerekekkel. Az, hogy a kisgyermek hogyan érzi magát, elsősorban attól függ, hogy a felnőtt, akire rá van bízva, hogyan bánik vele, milyen mértékben nyújt neki támaszt, biztonságot. A kisgyermeknevelő táplálja, alakítja, szabályozza a csoport légkörét. A gyermekközösség visszatükrözi azt a gondoskodást, azt az érzelmi közeget, amit az ott dolgozó felnőtt biztosít, s ebben a folyamatban a kisgyermeknevelő személyisége és nevelési módszerei meghatározóak. Minőségi ellátást csak magasan képzett, elhivatott szakemberek, és az őket segítő lelkiismeretes segítő személyzet képes együttesen biztosítani.

4.1.1 A szakdolgozók aktuális képzettsége

Tagintézményeinkben a gyermekek gondozását-nevelését szakképzett kisgyermeknevelők végzik, akik az NM rendeletben meghatározott képesítések valamelyikével rendelkeznek. Munkájukat hivatásnak tekintik. A legújabb szakmai módszerek szerint dolgoznak, ezáltal fejlesztik a gyermekek kreativitását, alkotó készségét, személyiségét, kompetenciáit.

Szakdolgozóink aktuális képzettsége:

Igazgatóság és 12 tagintézmény:	214 kisgyermeknevelő
Jelenleg továbbtanul felsőoktatásban:	21 fő
Diplomával rendelkezik:	126 fő
Szakvizsgával rendelkezik:	6 fő
Kjt. szerinti gyakornok:	9 fő
Pedagógus gyakornok:	16 fő

A kisgyermeknevelők életkori megoszlását tekintve korántsem homogén. Sokan élnek a 40 éves munkaviszony adta nyugdíjba vonulás lehetőségével, így helyükre egyre több diplomás végzettséggel rendelkező új szakember lép be, így elengedhetetlen a különböző képzésekből jövő szakemberek közötti harmonizálás. Törekedni kell minden generáció esetében a megszerzett ismeretek folyamatos megújítására, frissítésére és gyarapítására.

4.1.2 Technikai munkakörök

A kisgyermeknevelők munkáját gondozási egységenként, a jogszabályban előírt 1 fő bölcsődei dajka segíti, így intézményünkben 46 fő bölcsődei dajka dolgozik. Fő törekvésünk, hogy kompetencia határait ismerve segítsék a kisgyermeknevelők munkáját. Bölcsődei dajka munkakörben csak az alkalmazható, aki eredményesen elvégezte a bölcsődei dajka képesítési előírásait meghatározó, miniszteri rendeletben előírt tanfolyamot. 2019-ben minden bölcsődei dajkánk elvégezte ezt a képzést, és megszerzett ismereteiket hatékonyan tudják alkalmazni a csoportokban.

Szakmai feladatellátás segítségével az egyéb technikai dolgozók (konyhai és mosodai alkalmazottak, varrónők) közreműködése pótolhatatlan. A főzés folyamatainak szakszerűségében, a textíliák igényes kezelésében és a csoportszobák esztétikájában

munkájuknak kiemelkedő szerepe van. Az élelmezés dolgozóinak feladata sokrétű: a közbeszerzés lebonyolításában, az étlaptervezésben, az alapanyagbeszerzésben és raktározásban, az élelmezési folyamatok előkészítésében, valamint a bizonylatolásban egyaránt közreműködnek.

4.2 Szakemberkép

Bölcsődeinkben a nevelés kulcsszereplője az olyan kisgyermeknevelő, akit a gyermekszeretet, a humanizmus, a pedagógiai optimizmus, a szülők tisztelete, a megértés, és a segítőkészség jellemez. Úgy közelít a gyermek felé, ahogyan azt gyermek-, család-, és bölcsődeképünk megkívánja.

- Nyitott és pozitív szemléletű ember, aki tudja, hogy saját sikere, öröme, megelégedettsége és optimizmusa a rábízott gyermek érzelmi stabilitásának is a legfőbb táplálója.
- Nyitott az elfogadásra, mert tudja, hogy hivatása a másokon való segítség, a másokkal való együttműködés.
- Nyitott a gyermeki világra, mert tudja, hogy a gyermek megismerése, megértése, formálása azzal kezdődik, ha ismeri fejlődésüket és szereti világukat.
- Nyitott a tanulásra, mert tudja, hogy szakmai fejlődésének, a megújulásnak a záloga elsődlegesen saját kezében van.
- Nyitott az alkotó, kreatív gondolkodásra, mert tudja, hogy a gyermeknevelés optimális feltételeinek kialakításához ingergazdag környezetre, módszertani sokoldalúságra és szabadságra van szükség.
- Nyitott az önmegvalósításra, mert tudja, hogy a szakemberek kompetenciája és elkötelezettsége a kisgyermekkorai nevelés minőségének egyik legfontosabb meghatározója.

4.3 A szakember intézményi szocializációja

Leendő szakembereink kiválasztása szakemberképünk figyelembevételével történik. Kiválasztásuk alkalmával szakmai stáb hallgatja meg a jelentkezőket. A felvételi interjú során több területre (személyiségjegyek, kisugárzás, ambíció, szakmai ismeretek) fókuszálva történik a meghallgatás, kiválasztás. Fontos etikai elv a folyamatban, hogy a leendő kisgyermeknevelők elkötelezettnek és tisztességben élőknek mutatkozzanak.

A képzettségi feltételek magasabb követelményei és lehetőségei (kisgyermeknevelő BA képzés, pedagógus életpálya modell kiterjesztése), egyre több fiatal, és immár diplomás pályakezdőt vonz be területünkre, a nyugdíjba vonuló kolléganők helyére. A gyakornoki idő nagyszerű lehetőség, a friss szakemberek megfelelő felkészítésére, ugyanakkor valós pályaalakalmasságuk megítélésére is. Ez a tapasztalt kisgyermeknevelőket, bölcsődevezetőket is új kihívás elé állította, állítja. Ki kell választani a megfelelő mentor kisgyermeknevelőt, aki rendelkezik olyan biztos szakmai ismerettel, mentori képességekkel, elfogadó személyiségjegyekkel; aki képes felkészíteni a gyakornokot a gyakorlati tapasztalatok minél szélesebb körű elsajátítására. A mentor folyamatos segítséget nyújt a már meglévő elméleti ismeretek gyakorlatban történő integrálására.

A munkáltató a jogviszony létesítésekor, a kinevezési okmányban írja elő a gyakornoki idő pontos kezdetét, tartamát és végét. A gyakornoki szabályzatában állapítja meg a gyakornoki idővel kapcsolatos kötelezettségeket, különösen:

- a szakmai követelmények részletes tartalmát,
- a gyakornokok és a szakmai segítők, mentorok egyes kötelezettségeit,
- a gyakornoki idő alatti számonkérés feltételeit,
- az értékelés és minősítés részletes szabályait.

A gyakornokok előmenetele, vizsgarendje, minősítése jelenleg kettős rendszerben történik, a Kjt. szerinti és a pedagógus gyakornokokra vonatkozó jogszabályok figyelembevételével. Minden gyakornok fejlődésében a fokozatosságot tiszteletben tartjuk. Biztosítjuk, hogy kezdetben a megfigyelésre helyezhessen hangsúlyt, és a mentorkisgyermeknevelő folyamatos iránymutatása mellett ismerkedhessen feladataival. A későbbiekben a tapasztalatok bővülésével, az ismeretek mélyülésével várható el csak az önálló munkavégzés. A munkafolyamatok teljes körű elsajátítása, az összefüggések felismerése egy újabb szint a szakmai fejlődés útján. A gyakornoki időszak végén már megalapozott, tudatos, tervszerűen végzett gyakorlati tudásra kell szert tennie. A gyakornok munkanaplót vezet, amely tartalmazza az elvégzett feladatait, tapasztalatait, önreflexióit.

A vizsgák alkalmával a mentorok, szakmai segítők konstruktív véleménnyel, és a pozitívumokra támaszkodás elvével törekednek visszajelzést adni. A gyakornoknak lehetősége van reflektálni, visszajelezni, hogy ő hogyan értékeli előrehaladását, erősségeit, gyengeségeit.

4.4 Képzés, továbbképzés

Az uniós elvárásokkal összhangban a szakemberképzés tekintetében mindinkább szemléletváltás történik, melynek értelmében nagy hangsúlyt kap az életen át tartó tanulás. A továbbtanulás iránti igény az elmúlt években intézményünkben is felerősödött. A megszerzett szakirányú OKJ szakképesítés vagy a felsőoktatási szakképzésben szerzett szakképesítés mellett, egyre több szakdolgozó szeretne főiskolai képzésben részt venni csecsemő- és kisgyermeknevelő alapképzés keretében. Kulcsfontosságú volt ebben a folyamatban, hogy a bölcsődei ágazatban is elismerték, hogy a kisgyermekkorai nevelésben dolgozók is pedagógus szakemberek; akik esetében a felsőfokú tanulmányok folytatása is támogatandó és elvárható. Az intézmény minden eszközzel támogatja a kisgyermeknevelők továbbtanulási szándékait (szakmai tájékoztatók szervezése, pályázati lehetőségek, rugalmas munkaszervezés). Jelenleg 21 fő folytat főiskolai tanulmányokat, illetve mesterképzésre vagy szakirányú továbbképzésre jár. Az intézmény szakdolgozóinak jelenlegi képzettségi összetétele: a diplomások országos átlaghoz képesti magasabb aránya, a nyelvi képzések sikeressége, mind mutatja a szakdolgozók motiváltságát is a továbbtanulás terén.

Szükségét éreztük, hogy megtámogassuk a diplomaszerzés esélyeit és az új főiskolai képzések esetleges módszertani hiányosságait. Olyan kompetenciafejlesztő zenei és idegennyelvi képzésre épülő (EFOP-1.9.9-17-2017-00009 azonosító számú „Még jobb kezekben – bölcsődei szakemberek szakmai fejlesztése Debrecenben”) pályázat futott a közelmúltban az önkormányzat jóvoltából intézményünkben, melynek keretében 120 kisgyermeknevelő részesült akkreditált zenei továbbképzésben, és 54 fő pedig intenzív nyelvi képzésben. A projekt a Széchenyi 2020 program keretében európai uniós támogatásból valósult meg. A megítélt támogatás összege: 33.197.057 Ft. A projekt megvalósításának időszakában és azon túl mutatóan is (2018. március 1. – 2020. február 28.) a továbbtanulás iránti lehetőség, és a diplomák átvételének esélyei egyértelműen javulnak.

A szociális, illetőleg a gyermekjóléti és gyermekvédelmi tevékenységet végző személyek szakmai továbbképzésben kötelesek részt venni *a személyes gondoskodást végző személyek továbbképzéséről és a szociális szakvizsgáról szóló 9/2000. (VIII. 4.) SzCsM rendelet* előírásai szerint. A középfokú végzettséggel rendelkezők esetében 60 kreditpont, a diplomás végzettségűek esetében pedig 80 pont megszerzése szükséges a továbbképzési időszak során. Az intézmény továbbképzési tervezete részletesen tartalmazza, kinek milyen jellegű képzésre, illetve hány pont megszerzésére van aktuálisan szüksége. A továbbképzések szervezésében, lebonyolításában intézményünkben sok éves módszertani tapasztalat húzódik (regionális képzések szervezése, tanfolyamok, műhelymunkák akkreditációja, szakmai napok szervezése). A szakmai továbbképzés, amennyiben megfelelő időtartamú és intenzitású, éppen olyan fontos lehet, mint a szakképzettség megszerzésére irányuló képzés. Fontos, hogy ezeken a képzéseken az alkalmazottak ösztönzést kapjanak a kompetenciafejlődésre, a különböző készségek kiművelésére, új gyakorlati módszerek megismerésére. Az új ismeretek elsajátítása során – akár továbbtanulásról, akár továbbképzésről van szó – mindig számolni kell azzal a pozitív hozadékkal, mely a szakemberek mentális segítése, a „kiegész” megelőzése, a feltöltődés, és a munkahelyi légkörök kedvező alakulása kapcsán tapasztalható. A résztvevők napi munkájukhoz nem csak szakmai megújulást, de egyben lelki feltöltődést is kapnak a közös élmények, a közös tanulás, az új kapcsolatok révén.

A kisgyermeknevelők mellett a 2019-es évben a vezetők szociális vezetőképzése és a képzése is megkezdődött. A vezetőképzésre kötelezett tagintézményvezetőink közül mindenki teljesítette a képzési kötelezettségét, mely új típusú tudást, speciális vezetői ismereteket adott olyan témakörökben, mint a menedzsment, munkahelyi motiváció, szervezeti kultúra, rendszerszemlélet, pénzügyi hatékonyság, szupervízió.

Az EFOP 1.2.6.- VEKOP-17-2017-00001 azonosító számú bölcsődei dajkaképzések 100 órás intenzív (kéthetes ciklusú) oktatások keretében zajlottak regionális szinten intézményünkben. Dajkáink az itt megszerzett ismereteket hatékonyan tudják alkalmazni a csoportokban. A képzés több célt szolgált: segítette kompetenciahatáraik helyes értelmezését, elméleti ismereteket sajátítottak el a gyermekfejlődésről, családpedagógiáról, amely hozzásegítette őket egy tudatosabb feladatellátáshoz; illetve képzésük kiegészült egy higiénés, balesetvédelmi, elsősegélynyújtási gyakorlatorientált ismeretanyaggal is.

4.5 Terepintézményi feladatok

A Debreceni Egyetem Gyermeknevelési és Gyógypedagógiai Kara évről évre újra bölcsődéinket választja gyakorlati terephelyként, mert a kisgyermeknevelők megbízható szakmai tudást képesek átadni. A főiskolai képzések (felsőfokú szakképzés, BA képzés) beindulásától kezdődően intézményünk legnagyobb terepintézménye az egyetemnek. Több tényező motiválta a hatékony együttműködést: a pedagógus életpálya bevezetésével ugrásszerűen megnövekedett hallgatói létszám, közös pályázati lehetőségek, a szakmai együttgondolkodás szükségessége. Jelenleg 5 tagintézményünk működik terepintézményként, három a főiskoláról fogad hallgatókat kifejezetten a csecsemő- és kisgyermekgondozó BA képzések résztvevőit, de nyári gyakorlat keretében a társszakmák bölcsődei gyakorlatának letöltésére is teret engedünk, így a gyógypedagógiai, védőnői képzések tanulóit is fogadjuk. Két tagintézményünk a csecsemő- és kisgyermekgondozó OKJ képzések, illetve szakgimnáziumi, szakközépiskolai képzések terepintézményeiként működnek, így részt vállalnak a felnőttképzésben és az iskolarendszerű középfokú szakképzésben is. A tereptanárok munkájában ezen képzésekben esetében egyéb készségekre is szükség van, hisz

a pályaorientáció tekintetében különböző motiváltsággal érkeznek a hallgatók és a képességek tekintetében is vannak egyéni különbségek.

Intézményünk a gyakorlati képzések során, mindig is törekedett megőrizni szakmai identitását, a képzést segítő protokollját és ragaszkodott hivatásunk meghatározó szakmai elveihez. Mindig szükségesnek véli koordinálni, hogy mekkora az a hallgatói létszám, amely semmiképpen sem megy a kisgyermekellátásának rovására. A gyakorlat szervezése esetén is elsődleges szempont, a kisgyermek biztonság-, és stabilitásérzésének megteremtése, megőrzése; és a hallgatók szakmai és mentális segítése együttesen.

Ennek főbb szempontjai és lépései a következők:

- A gyermekeket minden esetben felkészítjük a hallgatók fogadására, illetve a szülőket is tájékoztatjuk (ez már a nyitó szülőértekezleteken is megtörténik). A tájékoztatás során kérjük a szülők együttműködő támogatását a szakemberképzés terén is. Megragadjuk az alkalmat annak hangsúlyozására, hogy a hallgatók jelenléte egyúttal mutatja, hogy bölcsődéinkben megbízható, jó szakmai munka folyik, melyet a képző helyek is alapul vesznek.
- A hallgatók fogadására átgondolt ütemtervet készít az Egyesített Bölcsődei Intézmény intézményvezető helyettese a tagintézmény vezetőikkel közösen, melyet a főiskolával, illetve más a képző szervvel egyeztet.
- A hallgatók csoportokba történő elosztásánál figyelembe vesszük az érintett gyermekcsoport életkori sajátosságait, összetételét, stabilitását és terhelhetőségét.
- Lépésről, lépésre elkészített terv alapján vonjuk be a hallgatókat a szakmai feladatokba, melynek mentén elsajátítják a folyamatok tervezésének, szükség esetén újragondolásának lépéseit.
- A családokkal való kapcsolattartásba is betekintést nyernek a hallgatók. Ötleteikkel színesítik a családi napok programját.
- Fontos, hogy a szakmai ismeretátadáson túl folyamatosan dolgozzunk a személyiségünkön is, hiszen igazából az egyik legfőbb munkaeszközünk. Rendszeresen felmérjük a hallgatókkal közösen, hogy milyen erősségekre tettek szert és milyen esetleges gyengeségeket tártak fel önmagukban. Önértékelésükre heti szinten visszajelzést kapnak a mentortoktól.

5. TÁRGYI FELTÉTELRENDSZER

5.1 Az infrastruktúra és a pedagógiai programok kapcsolata

Mint minden pedagógiai-nevelői folyamatnak vannak objektív feltételei, melyek közül a tárgyi feltételek megléte és optimális kialakítottsága alapvető. Intézményünkben prioritásként kezeljük a tudatos környezetkialakítás módszereit, így a pedagógiai program és a környezet kapcsolata szoros összefüggésben van. Célunk, hogy a tárgyi környezet lekövesse azokat célkitűzéseket, amelyek megfogalmazódnak hitvallásainkban.

Gyermekeképünk hatja át a környezet kialakítás első számú alapelvét, miszerint minden a gyermek elsőszámú érdekét szolgálja a legapróbb részletekig; azaz a gyermek biztonsága, kényelme, önállósága, érdeklődése, motivációja legyen mindenben a meghatározó. Olyan gyermekbarát atmoszférájú közeg vegye őket közre, mely értük és róluk szól.

Családképünk megköveteli, hogy a bölcsődék a tárgyi feltételek tekintetében is befogadó közegei legyenek a bölcsődei ellátást igénybe vevő családok számára. Szabadon, igényeiknek megfelelően használhassák a tereket a mindennapokban, szolgálja kényelmüket és hordozzon információkat számukra.

Szakemberképünk fontos eleme a módszertani szabadság és önállóság, mely a környezet kialakítás tekintetében is elvárja a kreatív és alkotó gondolkodást. Általános elvárás szakembereink előtt az előkészített környezet pedagógia tudatossága, az esztétikum és természetesség kiemelt szerepe, valamint a kreatív eszközrendszer felhasználása.

5.2 Az épületek adottságai

Bölcsődéink a nagyvárosi létből fakadóan sűrűn lakott városrészekben találhatók. Ugyanakkor egyik sem esik igazán nagyforgalmú közlekedési út mentén, mert a lakótelepek parkjai, vagy a belvárosi és kertvárosi csendesebb utcáriszék határolják. Az egyes bölcsődék épületének állaga és adottságai mára nagyon eltérőek. Valamennyi megfelel az ellátásnak, annál is inkább mert, minden épület eredetileg is bölcsődének épült. Viszont van olyan épület mely felújításra már nem alkalmas, így új bölcsőde fog helyére megépülni. A felújított intézmények infrastruktúrája természetesen jelentősen túlnő a még felújítás előtt álló épületek állapotán és esztétikáján.

A gyerekek érdekeinek megfelelő biztonságos és praktikus térkialakítások, minden rendelkezésre álló helyiség célszerű és ötletes kihasználása, a felújításokban rejlő modernizálási és esztétikai lehetőségek megragadása, a gyermekekre szabott méretek és elérhetőségek, a tudatos eszközvásárlás azok az elvek, melyekkel az épületi adottságokat kívánjuk pedagógiai programunk szolgálatába állítani. Óriási eredményként könyveljük el, hogy az önkormányzat elkötelezett támogatásának köszönhetően bölcsődéink kiszolgáló helyiségei is megmaradhattak az elmúlt évtizedek folyamán, így valóban helyben és a szakmai alapelveknek legmegfelelőbben tudjuk a gyermekeket kiszolgálni. A főzés, mosás, varrás folyamata szakmai elveken alapulhat, melyekben természetesen irányadó számunkra minden központi szabályozó és közegészségügyi előírás.

A karbantartási és felújítási feladatokat városunkban valamennyi önkormányzati fenntartású intézmény esetében DIM látja el. Bölcsődéink felújítására minden évben különböző összeget fordít a fenntartó, az intézményünk által javasolt felújítási koncepció alapján. Így szépültek meg sorra játszóudvarok, csoportszobák, főzőkonyhák, de az épületek energetikai és teljes körű felújítása a jelen és a közeljövő aktuális feladata.

5.3 Csoportszobák

A mintegy 90 csoportszobánk közül nincs két egyforma, ami berendezését és kialakítását illeti. Alapelvünk, hogy a szobák berendezése tükrözze a helyi szakmai sajátosságokat, a kisgyermeknevelők egyéniségét és kreativitását és folyamatosan a gyermekcsoportok aktuális igényeinek megfelelően formálódjon. A szobák alapterülete változó, így a befogadóképességük határozza meg az elhelyezhető gyermekek számát.

A gondozás-nevelés főbb helyzetei, a bölcsődei napirend, a játékfeltételek kialakítása megannyi fontos elvárást támaszt az optimális helykihasználás és berendezés irányába. A szokáskialakítás fontos feltétele, hogy biztosítsuk a gyermekeknek a tárgyak világában való eligazodás, tájékozódás, az önkiszolgálás lehetőségeit. Az egyéni szükségletek kielégítésének

egyik alapköve számunkra, hogy minden gyermeknek legyen egy kis személyes élettere a gondozás folyamatában; így akár az öltözködés, mosakodás, étkezés, vagy az alvás is az ő megszokott helyén és lehetőség szerint a saját eszközeivel történjen. Kifejezetten figyelünk a jelek szerepére, melyek nem csak segítik a gyermekeket az eligazodásban, hanem az akarati- és énefejlődés folyamatában a korosztályra nagyon is jellemző további szerepet is betöltenek. Épp ezért lehetőségeinkhez mérten biztosítjuk a jelválasztást a családok számára, és beépítjük a jelek szerepét akár a vizuális, akár az anyanyelvi nevelés folyamatába.

Az esztétikai nevelés, a szépérzékre hatás a legkorábbi életszakasztól kezd ígényességre és a tisztság szeretetre nevelni a gyermeket. Fontos számukra, hogy a gyermek számára kedves tárgyak, alkotások, családi fotók biztosítsák számukra az otthonosságot. Ez a korosztály kifejezetten ígényli a vizualitást, és a mai vizuális/képi kultúrába belenövő generációknak fontos a fotók, képek, pedagógiai szerepe.

Az intézményi és tagintézményi szintű ellenőrzések egyik meghatározó szegmense mindig a tárgyi feltételek értékelése, a külső szemléző észrevételeinek tudatos kihasználása, az esetleges korrekciók átbeszélése.

5.4 Játsszóudvarok

Valamennyi bölcsőde telekhatárokon belül, közvetlenül a gondozási egységekhez kapcsolódó játsszóudvarokkal és teraszokkal rendelkezik. Nagy könnyebbiséget jelent, hogy nem akadályozza a gyermekek mozgását sehol szintkülönbség vagy távolság. Az udvarok nagysága változó, az ingatlanok adottságainak megfelelően, és a kertek kialakítása is változatos. Az elmúlt években jelentős beruházások történtek, több bölcsőde játsszóudvara megújult: teraszburkolások, földcsere és füvesítés, vízpermetezők, új homokozók, bicikli utak kialakítása történt meg. A telepített játsszóterei eszközeinket folyamatosan karban tartjuk és cseréljük újabakra, a telepítés és a folyamatos felülvizsgálat szabályait betartva.

A külső környezet szerepe meghatározó az egészséges életmódra nevelés és a megismerési folyamatok tekintetében is. A gyermekek egészséges életmódra nevelése, a mozgásfejlődés támogatása, a környezeti nevelés több bölcsődénk kiemelt szakmai célkitűzése között szerepel.

5.5 Speciális helyiségek

A bölcsődéinkben törekszünk olyan terek kialakítására, melyek a szülőket és szakembereket is szolgálják. A bejáratok közelében kialakított szülői és gyermekváró előterek fontos helyszínei a „bölcsőde kóstoló” időszakának, a szülővel történő beszoktatásoknak és az egyéni fogadóóráknak. A sósobáink minden család számára térítésmentesen rendelkezésre állnak, hogy akár bölcsődéskorú gyermekeivel, akár testvéreikkel egyaránt látogassák a családok. A gyermekek élménygazdagabb és színesebb játékát mesekuckók, tornaszobák, alkotó sobák egészítik ki főként az őszi és téli napirendek esetében.

Dolgozói pihenőszobák, teakonyhák, dolgozói étkezők kisgyermeknevelői sobák segítik a munkaközi szünetek rövid rekreációját, a dolgozói kollektívák összefogását, a csapatépítő összejevetelek és megbeszélések megtartását. Több terepintézményünkben külön kell gondoskodnunk a hallgatók fogadásának tárgyi feltételeiről, a demonstrációs termek berendezéséről a gyakorlati vizsgák bonyolítása kapcsán.

6. HITVALLÁSUNK

A közös célok iránti elkötelezettséghez elengedhetetlen a célok kijelölése és az egységes elvárásrendszer kiépítése. A célok attól lesznek közösek, ha együtt jelöljük ki, s mindenki számára ismertek és elfogadottak.

6.1 Gyermekkép

Gyermekképünk tagintézményenként egyedi, melynek kialakítását az egyes tagintézményekre bízunk, a helyi szakmai sajátosságokhoz igazítva. Az intézményi gyermekkép motívumrendszere nem abból indul ki, hogy milyennek szeretnénk látni, a gyermeket, hanem abból, hogy hogyan érzük el. Megismerésük, elfogadásuk, a bennük rejlő lehetőségek kibontása teremti meg azt az ideális szociális, kulturális és fizikai közeget, ami elsődlegesen a gyermekért van, ahol jó gyermeknek lenni.

Nem alakítottunk ki épp ezért egységes gyermekképet, hisz minden gyermek más és más, teljesen egyedi és megismételhetetlen személyiségként egyedi utat jár be, melyben aktívan és kompetensen vesz részt. Tisztában vagyunk vele, hogy a gyermekhez vezető út is mindig egyedi, így a segítség módjában kívánjuk meghatározni az ideális gyermekközeghez kapcsolódó általános elvárásainkat.

- Minden pillanatban és minden tekintetben a gyermek legyen a kiindulópont. Az ő jogai, érdekei, szükségletei álljanak mindenekfelett. Annál is inkább, mert a kisgyermekkor nem egy a sok közül, hanem kitüntetett, szenzitív szakasza az emberi életnek. Ami ilyenkor történik, az egész életre kihat, és fordítva, ami ilyenkor elmulasztódik, később nem, vagy csak nagyon nehezen pótolható be.
- Ebből következik, hogy „a gyermekekkel kapcsolatos egyetlen tevékenység sem lehet pedagógia mentes”. Minden hatással van rá, ennek felelősségével kell foglalkoznunk a gyermekekkel és léteznünk a gyermek környezetében.
- „A fejlődés folyamatos támogatása az úton járás a fontos és nem a megérkezés.” – vallja bölcsen a Waldorf pedagógia, azaz nem a gyermek eredményeire, az irányába támasztott elvárásokra kell koncentrálnunk, hanem az önmagához mért haladásra. A „siettetett gyermek” divatjelensége szeretnénk, ha elkerülné bölcsődéinket, mert nincs szükség a fejlődés mesterséges felgyorsítására.

6.2 Bölcsődekép

Bölcsődeképünk a hagyományaink és értékeink megőrzésére támaszkodik. A magyar bölcsődei nevelés olyan értékeit, mint a gondozás és nevelés ötvözése, a gyermek egyéni szükségletkielégítésének gyakorlati módszerei, az óvó-védő közeg dominanciája, a gyermek motivációira építő tanulási környezet; olyan alapokat ad a kisgyermekneveléssel foglalkozó valamennyi szakember számára, mely a jelenben és a jövőben is példaértékű.

A gyerekek nagy része ma gyermekkorának hétköznapijait többnyire valamilyen intézményben tölti. A gyerekek felnevelésének örömei és terhei megoszanak a család és az intézményrendszer között. Olyan bölcsődét szeretnénk működtetni, ami minden jól kidolgozott alapelv és módszer felhasználásával, a lehető legjobban biztosítja a gyermekek fejlődését, és akiknek korai szocializációs tapasztalatai akár egész életükre pozitív kihatással lesznek.

7. INTÉZMÉNYÜNK MINŐSÉGPOLITIKÁJA

7.1 Erősségek és a fejlesztésre váró területek meghatározása

Értékeink és erősségeink feltérképezése fontos része innovációs tervünknek. Egyrészt tudatosítjuk a jövő számára megőrzendő bölcsődei értékeket, másrészt feltárjuk azokat a hiányosságokat, új kihívásokat, amelyekkel foglalkoznunk kell. Az erősségek és a fejlesztésre szoruló területek beazonosítása több módszerrel is történik.

7.1.1 Önértékelések, teljesítményértékelések

Célunk, hogy minden nevelői eljárást kísérje reflektív szemlélet (munkatervek megvalósítása, projektek, együttműködések), és ne csak írásban adjunk önmagunkról és tevékenységünkről értékelést, hanem egy-egy szakmai hospitálást vagy gyakornoki vizsgát követően szóban is. A teljesítmény értékelési rendszerünk célja, hogy a dolgozó teljesítményét a szervezeti célok megvalósulásának érdekében nyújtott hozzájárulása alapján értékelje, ezzel is ösztönözve a dolgozók mind magasabb szintű munkateljesítményét.

7.1.2 SWOT elemzés

A SWOT elemzések célja általában feltárni egy intézmény egészének vagy egyes kiemelten fontos területének (kulcsterületének) intézményen belüli erősségeit, illetve gyengeségeit, a megkérdozettek megítélése alapján. A szakdolgozókat kérjük meg, hogy egy-egy kulcsterületet elemezzenek, melyek erősségeink és gyengeségeink. Mely tudásunkra és tapasztalatunkra építhetünk, és melyek a hiányosságaink, vagy az erősítésre szoruló területeink. Milyen ösztönző erők és gátló tényezők léphetnek fel. Ezeket az elemzéseket célzottan végezzük egy-egy fontos bemeneti, helyzetfeltáró mérés alkalmával.

7.1.3 Vezetői értékelések

A vezetői értékelésnek voltak hagyományai, de a jövőben sokkal hatékonyában kívánjuk ezt tovább vinni. Az értékelések nem csak a saját kollektíváknak fognak szólni, hanem összefoglalva vezetői értekezletek és koordinátori megbeszélések alkalmával, más tagintézmények felé is nyilvánossá tesszük.

7.1.4 Intézményi önértékelés

Az intézményi önértékelés komplexen meghatározza az elvárásokhoz képest az intézmény helyzetét, állapotát. Az önértékelés része magának az elvárásrendszernek az értelmezése (tervezés, tájékoztatás, általános elvárások intézményi értelmezése), a megvalósítása (csoportlátogatások, megfigyelések, kérdőíves felmérések szervezésére és lebonyolítására, dokumentumelemzés) az önértékelések összesítése, és a mért eredmények visszacsatolása (elemzés, tájékoztatás). Az éves munkatervek tartalmazzák az értékelések kiemelt területeit, a határidőket, felelősöket.

7.2 Külső értékelések

A külső értékelések természetesen mindig egy más nézőpontból történnek és inkább a szummatív értékelések részét képezik.

7.2.1 A szülők elégedettségének mérése

Intézményünk szakmai programjának fontos része a színvonalas ellátás biztosítása érdekében, hogy a szolgáltatásainkat igénybevevő családokat megkérdezzük az ellátás tartalmával kapcsolatosan. Hangsúlyos visszajelzés ez számunkra, mely többes célt szolgál. Befolyásolja szakmai célkitűzéseinket, segíti az értékelést, a minőség mérését. A nevelési év folyamán állítunk össze kérdőíveket az intézmény működésével, a szolgáltatás bizonyos elemeivel kapcsolatban, illetve előfordul, hogy célzottan veszünk részt kutatásokban a kisgyermeknevelés témakörében.

7.2.2 A fenntartó ellenőrzései

A fenntartó több fórumon kér visszajelzést az intézmények munkájáról (szakmai beszámolók, törvényességi ellenőrzések, pénzügyi ellenőrzések, intézményvezetői meghallgatások), melyek mind segítségükre vannak a jogszerű és hatékony működés megítélésében.

7.2.3 A működést engedélyező szerv ellenőrzése

A Hajdú-Bihar Megyei Kormányhivatal Szociális és Gyámügyi Osztálya, mint működést engedélyező szerv két évente hivatalból ellenőrzi, hogy az intézmény a jogszabályokban és a szolgáltatói nyilvántartásban foglaltaknak megfelelően működik-e.

A működést engedélyező szerv ellenőrzéseit kísérő szakértői ellenőrzés - a Magyar Bölcsődék Egyesületének közreműködésével - a szakmai munkáról ad nagyon fontos és alapos képet, mely hozzásegít minket az országos elvárások megismeréséhez.

7.3 Az intézmény innovációs terve

Az innováció a szó hétköznapi értelmében azt jelenti, ha az egyén vagy egy rendszer, egy adott helyzethez képest megújul, vagy változtat valamit korábbi gyakorlatán, működési mechanizmusán. Az innováció, az innovatív gondolkodás a pedagógiai folyamatokban is fontos követelményként fogalmazódik meg. A bölcsődéket illetően is több olyan hatással, tendenciával kell számolni, mely szükségessé teszi a megújulást. Inspirálja ezt a társadalom gyors ütemű változása, a helyi felhasználói igények módosulása, a koragyermekkorai kutatások eredményei, nemzetközi és hazai pedagógiai-nevelési trendek, a szakmát érintő új kihívások, a pedagógus életpálya bevezetése.

Intézményünk innovációs terve több területre is összpontosít a jövőképünk mentén.

7.3.1 A jövőkép

Olyan minőségi kritériumokat állítunk magunk elé, amely mindig számol a fejlődés lehetőségével. Építünk „klasszikus bölcsődét”, de XXI századi keretek között:

- „Csináljuk, ugyanezt, de jobban” elv szerint, őrizzük meglévő értékeinket, de folyamatosan tökéletesítjük és fejlesszük azt.

- „Csináljuk ugyanezt, de más megközelítésben”, elv szerint, működjön egy változásokra nyitott, kreatívan gondolkodó; alulról is szerveződő és kezdeményező munkakörnyezet.

7.3.2 Szervezetet érintő innováció

Célunk egy pezsgő alkotói légkört teremteni, melyben sokkal több az alulról jövő kezdeményezés. Nagyobb önállóságot, kreativitást, szabadabb és nyíltabb kommunikációt várunk el. Ehhez szükség van közösen elfogadott értékekre, célokra; megfelelő motivációra és a feladatvállalási lehetőségek biztosítására. Ezért kezdtünk bele egy szervezeti átalakításba, melynek célja volt: a belső kommunikáció fejlesztése, a tudásmegosztás, és a feladatdelegálás.

Új munkaformák

Elsőként egy 24 fős koordinátori hálózatot alakítottunk ki, a kétirányú, és a több csatornán is futó kommunikáció megvalósítása érdekében. A 12 tagintézmény 2-2 koordinátorának a feladata az intézményi szintű szakmai munka és kapcsolattartás segítése:

- információ továbbítás, belső tudásmegosztás,
- visszacsatolás,
- projektvezetés helyi tagintézményi szinten,
- a tagintézményvezetők, helyi munkacsoportok segítése,
- prezentáció elkészítése, tartása,
- motiválás,
- ötletek, ajánlások továbbítása a munkacsoportok felé,
- kapcsolattartás, szakmai szerepvállalás intézményen belül és kívül,
- érdekképviselés.

A koordinátori hálózaton keresztül jutnak el a szakmai információk a kisgyermeknevelőkhöz, többségében már infokommunikációs eszközök felhasználásával. A kapcsolatrendszer megújítását így informatikai fejlesztés is kíséri (laptopok, projektorok, nyomtatók vásárlása a tagintézményekbe).

A koordinátor hálózat mellett négy munkacsoportot hoztunk létre (családpedagógiai, pedagógus életpálya, adminisztrációs, belső kontroll munkacsoport), melyek tagjai különböző tagintézményekből és az igazgatóság tagjaiból kerültek ki. A teamekre vonatkozó jogokat, kötelezettségeket, a vezető feladatait rögzítettük és kinyilvánítottuk. Maguk alakítják ki működési körüket, és önálló munkaterv szerint dolgoznak. Általános feladatkörüket a következőkben jöltük ki:

- intézményi szakmai segédanyagok, szabályzatok kidolgozása,
- jó gyakorlatok gyűjtése,
- szakmai fórumok tematikájának kidolgozása,
- adatgyűjtések, felmérések készítése,
- mérési, értékelési módszerek kidolgozása,
- külső kapcsolatok koordinálása,
- pályázatfigyelés, versenyek, játékok, pályázatok meghirdetése.

Az eddigi tapasztalatok a csapatok működésével kapcsolatosan nagyon kedvezők, így bizonyos projektekre, aktuális feladatokra kijelölve (pályázatok, módszertani munka, továbbképzés akkreditálása) is működtetjük időszakosan.

Közösségépítő fórumok

Tagintézményi szinten erősebben működnek a közösségépítő programok (kirándulások, ünnepek, szabadidős tevékenységek), de intézményi szintű összejöveteleink is rendszeresen vannak, ahol több száz is jelen vagyunk. Ilyen hagyománnyá lett a Bölcsődék napja, melyen minden évben intézményünk 350 dolgozója részt tud venni. Ilyen esemény lett immár ötödik éve a Kisgyermeknevelői Szimpózium Hajdúböszörményben, melyet a főiskola a mi intézményünkkel karöltve szervez meg minden évben. Ha alkalom adódik, összintézményi keretekben és mozgósítással készülünk egyéb fórumokra és programokra is. A Családok Éve programsorozat keretében 12 tagintézményünk családjai számára hirdettük meg az egészséges életmódra buzdító családi napot. Több száz család részvételével közterületen szerveztünk meg Debrecen egyik legnagyobb Tócsókerti lakótelepének a szívében. Hasonló megmozdulás volt 2019 tavaszán a Rotary futásba való intézményi benevezésünk, ahol különdíjat érdemeltünk ki a legtöbb aktív dolgozót megmozgató akciónkkal. Működtetünk továbbá vezető klubot és mentálhigiénés zárt facebookcsoportot, valamint nagy örömünkre megalakult intézményi kórusunk is.

Motiváció

A szakmai díj az elismerés egyik igen magas fok, mely építőleg és ösztönzőleg hat minden szervezet működésére. Az intézményi díjunk megtartására, dolgozóink felterjesztésére a helyi és országos elismerésekre, a jövőben is nagy hangsúlyt helyezünk.

- Debrecen Bölcsődés Gyermekéért díj

Nagy eredménynek könyveljük el, hogy intézményünk saját szakmai díjjal rendelkezik, melyet a bölcsődék napján ünnepélyes keretek között adunk át. Évente kilenc fő a kitüntetett, akik példaértékű munkát végeznek és kiemelkedő tevékenységükkel hozzájárulnak a debreceni kisgyermekellátás színvonalának emeléséhez és megőrzéséhez.

- Boncz László-díj

Debrecen képviselőtestülete alapította 2016-ban, mely a mi ágazatunkat is érintette, hisz a gyermekvédelem, gyermekjólét, családsegítés, szociális ágazat, egészségügy területén, a lakosság érdekében kimagasló szakmai tevékenységet végző elismerése lett. Nagy megtiszteltetés volt intézményünk számára, hogy első alkalommal bölcsődevezető kollégánk vehette át a város díját és azóta újabb szakemberünk is ebben a díjban részesülhetett.

- Akócsi Ágnes díj

Szakmánk legrangosabb életműdíja. Az elmúlt 5 évben intézményünk három dolgozójának ítélte oda a Magyar Bölcsődék Egyesületének választmánya, amit szintén hatalmas sikernek és elismerésnek könyvelünk el.

7.3.3 Kapcsolatrendszeri innováció elemei

Részletesen az „Együttműködések” c. fejezetben kerül kifejtésre, hogy a belső szervezeti strukturális megújulás mellett a külső kapcsolatrendszert is új alapokra kívánjuk helyezni.

- A szülői elkötelezettség rendkívül fontos szerepet játszik a gyermekek korai fejlődésében, így a szülők hatékonyabb bevonása emeli a kisgyermekkori nevelés/tanulás minőségét.
- Korai intervencióban résztvevő szakemberekkel való hatékonyabb kapcsolattartás, a közös kapcsolódási pontok kimunkálása, elengedhetetlen a komplex felzárkóztató programokhoz.
- Kiemelt partnerekkel történő együttműködések kidolgozása és rögzítése (pl: Debreceni Egyetem, Magyar Bölcsődék Egyesülete, Családbarát Ország Nonprofit Közhasznú Kft) még kidolgozottabb, kiszámíthatóbb és kölcsönösebb kapcsolattartási felületeket hoz a jövőben létre.
- Az intézmény menedzselése a mai korban elengedhetetlen, így a helyi intézményekkel, nagyvállalatokkal, médiával hatékonyabban, és általunk is kezdeményezve kell kommunikálnunk.

7.3.4 Új kutatási és pedagógiai áramlatok

A három év alatti gyermek fejlődéséről egyre többet tudnak, és akarnak megtudni az egyes tudományterületek. Ez nagy hatással van minden kisgyermekkori pedagógiára, hisz formálja, mélyíti tudásunkat. A módszertani, elméleti megújulás érint sok területet és diktál sok feladatot is:

- Modern fejlődéstudományok, tudományos eredmények, új paradigmák megismerése.
- Kutatásokban, felmérésekben való részvétel.
- A helyi tagintézményi szakmai programokhoz kapcsolódó jó gyakorlatok kidolgozása. A bölcsődei viszonyokra adaptálható művészeti nevelésre, anyanyelvi nevelésre, vagy épp mozgásfejlesztésre irányuló pedagógiai eljárások gyűjtése.
- Egy-egy bölcsődei alapelv és eljárás, módszerének újragondolása.
- A dokumentációs rendszer új alapokra helyezése.
- Az intézményi szintű diagnosztizálás szisztematikus bevezetése (szakterületek helyzetfeltárása, intézményi tudástérkép, erőforrás térkép, munkahelyi klímateszt, statisztikai adatbázis kiépítése).
- Szükség esetén az intézményi elvárások pontosítása, átfogalmazása, kiegészítése.

7.3.5 A szakember, mint az innováció alanya

A pedagógus életpályamodell számos változást hozott és fog hozni az életünkbe. A pedagógusokkal kapcsolatos kompetencia-, illetve szerepelvárások jól megfogalmazódnak a pedagógusminősítés értékelési szempontrendszerében.

Az általunk fejleszteni kívánt kulcskompetenciák megegyeznek a kilenc kompetencterülettel, mely a minősítések alapja.

Szaktudományos ismeretek

Mikor szakemberként kisgyerekekkel foglalkozunk, számos dolgot ösztönösen, saját személyiségünk és világlátásunk alapján, intuíciónk révén teszünk, de elméleti tudás birtokában. Tisztában kell lennünk az első életévek későbbi életutat megalapozó szerepével, a három év alatti gyermekek fejlődési, érési folyamatairól és azok alakulását befolyásoló tényezőkről biztos ismeretekkel kell rendelkezünk.

A szakmai folyamatok tervezése

A szakember egységes rendszerbe illesztve hosszabb-rövidebb időszakokra tervez. Terveiben kiemelt szerepet kap a gyermekek tevékenységeinek és a cselekvésbe ágyazott tanulási folyamatoknak a támogatása. A gyermekek optimális fejlődését elősegítve, az egyéni fejlődési sajátosságokhoz, a különleges bánásmódhoz igazodóan, differenciáltan segíti a kognitív folyamatok fejlődését. Terveiben szerepet kap a gyermekek érdeklődésének felkeltése és fenntartása.

A fejlődési folyamatok támogatása

Minden gyermek egyedi, kompetens és aktívan cselekvő; potenciális szükségleteit megfelelő módon támogatni kell. Jól kell ismeri a fejlődés támogatásához szükséges választható stratégiákat és módszereket.

A hátrányos helyzetű, sajátos nevelési igényű vagy eltérő fejlődésmenetű gyermek nevelése

A speciális szükségletű: hátrányos helyzetűek, roma gyerekek, az SNI gyerekek, a sokproblémás családokból kikerülő veszélyeztetett gyermekek kiemelt figyelmet kell, kapjanak ahhoz, hogy hátrányaikat leküzdve aktív részesei lehessenek saját fejlődésüknek. A kisgyermeknevelőnek törekednie kell az eltérő szociokulturális háttérből adódó sajátosságok és az ebben rejlő értékek megismerésére és a társadalmi befogadás segítésére.

A gyermek személyiségének fejlesztése, az egyéni bánásmód érvényesülése, a hátrányos helyzetű, sajátos nevelési igényű, vagy eltérő fejlődésmenetű gyermek együttneveléséhez szükséges módszertani felkészültség

Elengedhetetlen, hogy a pedagógus a nevelés folyamatában maximális figyelmet fordítson a gyermekek értelmi, érzelmi szociális és testi sajátosságaira egyaránt. Tudatosan törekedjen a gyermekek – köztük az eltérő fejlődésmenetű/hátrányos helyzetű gyermekek- sokoldalú megismerésére. Ennek következtében felismeri a kisgyermekek fejlődési megtorpanásait, lemaradásait, a megszokottól eltérő fejlődésmenet jeleit, és képes a gyermek és családjaik számára segítséget nyújtani, vagy szükség esetén más szakembertől segítséget kérni.

A szakember közösségfejlesztő tevékenysége

A szociális szakember szerep átalakult a társadalomban zajló folyamatok hatására. Szükség van a helyi közösségek életében való aktívabb szerepvállalásra. Támogatni kell a szakember bátrabb közösségépítő feladatköreinek kibontakozását.

Nevelési-gondozási folyamatok tervezése, elemzése

Várhatóan professzionálisabb lesz a szakma, ha elterjed a tudatos tervezés gyakorlata és általában is tudatosabbá válnak a nevelői tevékenységeink. A reflexió a fejlődés kulcsa. Fejlődni csak úgy lehet, ha elgondolkodunk azon, ami történt, elemezzük és további tudást és új utakat keresve folyton kísérletezünk.

A környezeti nevelésben mutatott jártasság és a környezettudatossághoz kapcsolódó attitűdök átadása:

A környezet védelme mindannyiunk feladata, hiszen csak így őrizhetjük meg a felnövekvő generáció számára. Ehhez elengedhetetlen, hogy a kisgyermeknevelő hitelesen képviselje a fenntarthatóság értékrendjét. Mintaadó szerepében segítse a gyermekeket, hogy saját cselekedeteikkel, viselkedésükkel hozzájáruljanak a fenntarthatósághoz, tudatosítva bennük, hogy a jövő rajtuk is múlik.

Kommunikáció és szakmai együttműködés

„Beszélj úgy, hogy érdekelje, hallgasd úgy, hogy elmesélje” – könyvcím tömören fogalmazza meg mindazt, amit a kommunikáció vonatkozásában elvárunk kisgyermeknevelőinktől. Ez a fajta kommunikáció lehet csak az alapja minden partneri együttműködésnek. A korai intervenció komplex szemlélet és segítségadás, amelyben nagyon sok szakember vesz részt: kisgyermeknevelő, gyermekorvos, gyógypedagógus, védőnő, pszichológus, és minden más integrációs szakember. Összehangolt munkát feltételez, amelyen belül a kapcsolódó gondozási és nevelési szolgáltatások és rendszerek szorosan együttműködnek.

Elkötelezettség és felelősségvállalás a szakmai fejlődésért

Munkáját hivatásszerűen és elkötelezetten végző szakember gárda képes a megújulásra, az életen át tartó tanulásra. Ez a személyes motiváció a legfőbb záloga minden pedagógiai innovációnak, melyet folyamatosan ösztönözni kell.

7.4 Az értékelés kultúrája

A fejlesztő célú visszajelzésnek be kell épülni a mindennapokba. A kisgyermekkorai nevelés színvonalát emeli, ha az intézmény alkalmazottai megvitatják a szakmai program beválását, a gondozó-nevelő munka színvonalát.

- Az értékelés legfontosabb eleme a személyes megfigyelés. Intézményünkben szakmai team (intézményvezető, intézményvezető helyettes, szaktanácsadó, pszichológus, élelmezésvezető) működik, amely rendszeresen jár tagintézményi ellenőrzésre. Ezek az ellenőrzések a jövőben új formában mennek majd végbe és mintájukra új ellenőrzési szisztémák is kiépülnek. A javasolt korrekciókat nem csak írásban közvetítjük, hanem munkatársi értekezletek keretében konstruktívan átbeszéljük.
- A belső monitorozás mellett a szakmai esetmegbeszélések, a házi továbbképzések is segítenek rávilágítani meglévő értékeinkre, amelyek növelik a szakmai biztonságot és hozzásegítenek képességeink reális értékeléséhez.
- Jobban kívánunk építeni a jövőben minden szakember önreflexiójára, a belső megfigyelésre.

Az értékelés kultúrája, akkor jó színvonalú, ha

- tényeken alapul, objektív,
- tervezett és tematikus,
- többszereplős, eltérő nézőpontok összevetési lehetőségével,
- az egyének, közösségek erősségeire épít,
- és az értékelések eredménye visszacsatolódik.

8. A SZAKMAI MUNKA ALAPJAI

Az alapprogram irányelvei tartalmazzák mindazokat a nevelési elveket, amelyek fontosak a korszerű kisgyermeknevelés megvalósítása érdekében. Célunk, hogy teljenek meg ezek valóságos tartalommal, szolgáljanak valóban útmutatóként a szakemberek tervező, szervező munkája számára.

8.1. A bölcsődei nevelés és gondozás alapelveinek érvényre jutása

Szakmai programunk megvalósítása által arra törekszünk, hogy valamennyi alapelv kapjon figyelmet. A magyar bölcsődei nevelés hagyományai időállóak, s büszkéek lehetünk korszerű nevelési-gondozási módszereinkre, alapelveinkre. A gyermek ma is ugyanazokkal a szükségletekkel jön a világra, mint 20-30 évvel ezelőtt, de a társadalmi változások és igények, a bölcsődék világát is folyamatosan formálják.

Megőrzendő értékeink

A napjainkban szükséges adaptív pedagógia a bölcsődei nevelés alapja. A gyermek fejlettségéhez, szükségleteihez való igazodás, a „különбözöség kezelése” nálunk elsődleges követelmény. Az adaptivitás három alappillére: az autonómia, a kompetencia, az érzelmi biztonság, számunkra régről ismert fogalmak. Az autonómia biztosított a szabad játéktevékenység, a belső késztetésen alapuló tevékenységválasztás lehetőségével. A kompetenciaérzés kialakulása érdekében végzett sikerorientált motiválást tanítjuk a kisgyermeknevelőknek. A gyermek biztonságának, elfogadásának a megvalósulása, a kapcsolatépítésének elősegítése pedig a bölcsődébe kerülés első pillanatától kiemelt követelmény.

A fejlődés lehetséges útjai

Ma már tudjuk, hogy a kisgyermekkor nem egy a sok közül, hanem kitüntetett, szenzitív szakasza az emberi életnek. Ami ilyenkor történik, az egész életre kihat, és ami ilyenkor elmulasztódik, később nem, vagy csak nagyon nehezen pótolható be. A koragyermekkor intervenció szemlélet, a minden gyermekre és családjukra kiterjedő prevenció mellett a speciális támogatást igénylő csoportokra kiemelt figyelemmel fókuszál.

- Az eltérő fejlődést mutató gyermekek mielőbbi kiszűrésében és speciális szolgáltatáshoz való eljuttatásában - abban, hogy a szülők kompetensebbek legyenek saját gyermekük fejlődésének nyomon követésében, a koragyermekkor intervenció intézményrendszer szereplői közötti hatékonyabb kapcsolattartásban - a bölcsődéknek van a jövőre néző feladata.
- A koragyermekkor fejlődés intenzitása és sérülékenysége még inkább előtérbe állítja napjainkban a kisgyermeknevelő személyiségének meghatározó szerepét, tudását. Nem véletlenül került be új alapelvként az alapprogramba a szakember szerepének kihangsúlyozása. Tudásának, kompetenciáinak, felkészültségének támogatása bele kell, hogy kerüljön minden intézmény szakmai programjába és innovációs tervébe.

- A családok új szemléletű megközelítése a harmadik olyan átfogó terület, mellyel behatóbban foglalkozni kell, hisz a család az elsőszámú beazonosított kliense a bölcsődének, mely jelentős átalakuláson megy végbe napjainkban.

Az Alapprogramban foglalt alapelvek helyi viszonyokra adaptált gyakorlatának részletes bemutatása minden tagintézmény helyi szakmai programjában kerül kifejtésre. A tagintézményi feladatellátás részletes szakmai tartalmának, módjának a kidolgozásához pedig az intézményi szinten meghatározott kiemelt szakmai feladatok adnak általános keretet.

9. KIEMELT SZAKMAI FELADATOK

9.1 Családközpontúság

A magyar bölcsődei nevelés családtámogató hagyományai, múltja, módszerei adják az alapot a családközpontú szolgáltatás megvalósításához. Bölcsődéink nyitottsága, a családok hatékony megismerése, a részvétel biztosítása a beszoktatásban, a kommunikáció minősége, azok a sarokpontok, amelyekre kiemelt figyelmet fordítunk régóta.

A családbarát társadalmi környezet megteremtése érdekében lépést kell tartani azokkal a társadalmi és családszerkezeti változásokkal, amelyek jelentős elmozdulást hoztak a magyar családok életében, és még hatékonyabban kell elérnünk a szülők bevonódását az intézmény életébe. Olyan szolgáltatásra kell törekedni, amely megfelelően reagál az új típusú családok szükségleteire, és amely lehetővé teszi a családi életre és a munkára szánt idő egyensúlyban tartását. Nagyon sok kétkeresős fiatal család küzd ma - a munka és a családi kötelezettségek közötti egyensúlyozás folyamatában - a klasszikus családi szerepek átstrukturálásával, a nemi sztereotípiák lebontásával, a helyes időbeosztással. A nők visszatérése a munkába a kisgyermekes életciklusban számos, megoldandó feladat elé állítja a családokat. Ahhoz, hogy hatékonyan tudjunk segíteni, egy újabb megközelítésben kell szemlélni a családokkal való együttműködést. Ez módszertani megújulást feltételez, ami széleskörű ismeretterjesztő, felvilágosító és szemléletformáló munkát igényel.

9.1.1 Családkép

A család egy kölcsönhatásokban működő rendszer, melynek működése kihatással van minden tagjának jóllétére, így a gyermek fejlődését nem lehet a család társas kontextusából kivéve, önállóan szemlélni. Minden család más és más. Van kisebb, van nagyobb, van homogénebb és van sokszínűbb, van nyitott és zárt, van melegebb van ridegebb, van összetartó van laza, van szilárdabb és van rugalmasabb, van „hagyományos” és „modern”, van jól működő és sérülékeny, és így tovább. Legyen bármilyen is egy család, az a gyermek növekedésének és fejlődésének, biztonságának elsődleges és legfontosabb közege. Megismerése, megértése, támogatása a feladatunk.

9.1.2 Családközpontú pedagógiánk

A mai modern családok szociális, társadalmi-gazdasági, kulturális, életmódbeli szempontból tehát rendkívül sokszínűek. A család szerkezete, mintája, hagyományai, interakciói minden családban mások. Olyan jellemzők ezek, melyek milyensége befolyásolja a család egészének működését és egyensúlyát. A rendszerszemléletű pedagógia szerint minden családtag hatással

van az egészre, a rendszer egészének működésére. A kulturális-társadalmi beágyazódás szintén kihat a családok működésére. A családokat körbevevő társadalom olyan ütemben változik, amihez nehéz alkalmazkodni, mert a generációk között már óriási életmódbeli szakadék van.

A mai kisgyermekes családok mindezek miatt máshogyan élnek, más társadalmi erőforrásokra támaszkodhatnak, mások a lehetőségeik, más a természetes védőháló szerepe, másként nevelik gyermekeiket. A hozzájuk vezető útnak is másnak kell lennie.

- A szakemberek ismereteit bővíteni kell (új fogalmak, terminológiák, társadalmi jelenségek megismerése) és a mechanikus megközelítési módok, módszerek újrarendelése.
- A családot teljes mértékben be kell vonni a gyermek nevelésének és gondozásának minden aspektusába. Az első lépés a szülők érzéseinek, aggodalmainak, reményeinek a megértése, a szülői igények szakmai szempontból történő vizsgálata. A szülők későbbi bevonását segítjük elő megfigyeléseink és a nevelési elképzelések megosztásával. A szülő-szakember partnerségben a szakember feladata a következetes kezdeményezés, a több csatornán is folyó kétirányú kommunikáció.
- Olyan dinamikus környezet megteremtése a végcél, amelyben a résztvevők tanulhatnak egymástól, mely mind a két fél számára előnyös. A hagyományos családmóddal átalakulása, a családi szerepváltozások, a minőségi idő hiánya, a személytelenebb kommunikáció, a hiányos mintakövetés, a tárgyiasult szeretet, mind-mind olyan problémákat vet fel a mai magyar családok életében, melyekkel minden gyermeknevelési intézménynek foglalkoznia kell, és segíteni a családokat megoldások keresésében. A segítség azonban kölcsönös, a szakembereknek is jobban kell építeni a családok erősségeire és tudására a hatékonyabb megismerésük és bevonásuk által.

9.1.3 Családlátogatás

Az Alapprogram a családok támogatásának módszerei és lehetőségei között első helyen, mint a kapcsolattartás és tájékoztatás fontos formájaként emeli ki a családlátogatást. A családlátogatás az első meghatározó kapcsolatfelvétel a család és a kisgyermeknevelő között. Környezettanulmány, de nemcsak az, jóval több annál, egy nagyszerű lehetőség a gyermek és a család együttes megismerésére.

A látogatás rengeteg információt ad a gyermekről, a családban elfoglalt helyéről, fejlődésének fontosabb állomásairól, napirendjéről, egyéni igényeiről, szokásairól, a gyermekkel kapcsolatos nevelési, viselkedési kérdésekről és környezetéről. Lehetőség van a szülők és a kisgyermeknevelők kölcsönös ismerkedésére, egymás megismerésére, a jó együttműködést szolgáló bizalom megalapozására.

A családok is megismerhetik a kisgyermeknevelő személyiségét, szakmai felkészültségét, így a szakembernek tisztában kell lennie azzal, hogy viselkedése, minden szava, mozdulata, megnyilvánulása, meghatározó a családdal való partneri kapcsolat kialakításánál. Fontos, hogy a család is elegendő ismeretet kapjon a bölcsődéről, a gyermek leendő csoportjáról, életéről, napirendjéről, az ott folyó nevelésről és gondozásról. A kisgyermeknevelő tájékozódhat a szülők bölcsődével kapcsolatos elvárásairól, elképzeléseiről. A gyermek a megszokott környezetben könnyebben létesít kapcsolatot, a szülei és a kisgyermeknevelők közötti jó légkörű, bizalmas beszélgetést pozitív élményként éli meg.

A családlátogatás módszertanára, lélektani vonatkozásaira, a családok rendszerszemléltű megközelítésére, a megfigyelés területeire, a családlátogatás történéseinek dokumentálására intézményünkben kiemelt figyelmet fordítunk. Jelentős eredménynek könyveljük el, hogy a családok több mint 90%-ánál megtörténik a családlátogatás.

Egységes szakmai útmutatóval, az elkészült feljegyzések kiértékelésével segítjük a szakembereink munkáját. A családok működésével kapcsolatos korszerű ismeretek megszerzéséhez szakirodalmi ajánlást nyújtunk. Intézményi és civil szervezetek szakembereinek bevonásával tartunk, a családokkal végzett munka témája köré csoportosítva előadás sorozatokat. Jövőbeli célunk a családlátogatások szülői oldalról való hatékonyabb megközelítése (mit tartanak jónak, milyen változást látnának szívesen).

9.1.4 Szülővel történő beszoktatás

A kisgyermek számára a bölcsődébe kerülés egy előre nem látható változás, amit a szülői háttér biztonságában sokkal könnyebb elfogadni, megismerni. A családokkal való pozitív kapcsolatfelvétel hosszútávú előnyökkel bír, és a talaján kiépülő partneri viszony elengedhetetlenül fontos, a gyermek harmonikus személyiségfejlődése érdekében.

A szülők és a kisgyermeknevelők szempontjából is számos előnye van ennek a módszernek. A szülőknek egyrészt lehetőségük van megbeszélni, megmutatni a kisgyermeknevelőknek a gyermekükre jellemző egyéni szokásokat, és az igények kielégítésének módját. Másrészt a csoportban töltött idő során megismerhetik a bölcsődei napirendet, a gyermekcsoport szokásait, beleláthatnak a kisgyermeknevelők munkájába, illetve megtapasztalhatják gyermekük viselkedését a közösségben.

A kisgyermeknevelők szintén fontos információk birtokába juthatnak a gyermekek és szülők kapcsolatáról, a nevelési elveikről, ami elősegítheti a gyermek mélyebb megismerését, megértését is.

A bölcsődei beszoktatás nagyon fontos, de érzelmileg a legnehezebb időszaka az intézményi életnek. Először kerül a család az intézményes neveléssel kapcsolatba, az első erőpróba a külvilág felé, melyben megmérettetik a szülő kompetenciája, hatékonysága, és a gyermek is első alkalommal ismerkedik a közösségi léttel. Ez az élmény mélyen bevésődik, és hosszú távon kihat a kisgyermek későbbi intézményi létére és szocializációs sikereire, és a család kiinduló tapasztalatrendszerére az intézményes nevelés vonatkozásában. Megterhelő időszak kisgyermeknek, szülőnek, kisgyermeknevelőnek egyaránt. Valamennyi szereplő mentális segítésére szükség van, amelyet több irányból közelítünk meg.

Fontosnak véljük a család felkészítését a várható, prognosztizálható eseményekre, hatásokra. Több fórumon, több csatornán át tájékoztatjuk a szülőket arról, hogy mire készüljenek fel, milyen adaptációs problémák merülhetnek fel, és hogyan tudnak támogatón és kompetensen részt venni a folyamatban. Szülőcsoportos megbeszélések rendszeres tartása ebben az időszakban, a tapasztalatok megosztása, az érzelmek ventilálása nagy segítség mentálisan valamennyi résztvevő félnek. A pszichológus kollégánk kiemelten foglalkozik az adaptációs problémák elemzésével, a szülők és a kisgyermeknevelők számára segítő beszélgetésekkel folyamatosan rendelkezésre áll. Határozott célunk a jövőben a beszoktatást kísérő szülői részvétel (előzetes elvárások, félelmek, motivációk, élmények) kutatása lesz.

A kisgyermeknevelők eszközrendszerét, tudás és tapasztalatszerzését a beszoktatás folyamatában szakmai megbeszélésekkel, dokumentációelemzéssel, megfigyeléssel segítjük. A szemléletformálásra a módszer hatékonyságának elfogadására a kivitelezés módszereire nagy figyelmet fordítunk.

9.1.5 Kapcsolattartás a családokkal

Valamennyi bölcsőde nyitott a szülők felé az intézmény választás időszakától a bölcsőde elhagyásáig. Előzetes betekintési lehetőséggel, a terek megnyitásával, a kommunikációs csatornákkal, a szülői igények figyelembevételével egyaránt, a befogadó légkört szeretnénk sugározni.

A régi betekintési lehetőségeket megreformáltuk és egységes elvárásokat támasztottunk a tagintézmények vonatkozásában. Valamennyi bölcsődétől meghatározott időszakban várjuk el a nyílt hetek és bölcsődeköszöntő megrendezését. Az első szülői értekezletek fontossága miatt, azok tartalma és a megvalósítás módjában támasztunk követelményeket. A munkaterv, szakmai programok ismertetése, a szülők igényeinek a megkérdezése ugyanis mindenhol bevett gyakorlat kell, hogy legyen.

A klasszikus kapcsolattartási formák közül a napi, személyre szóló beszélgetésekre és a rendszeres családi füzetes írásbeli beszámolókra helyezzük a legnagyobb hangsúlyt. Olyan értékei ezek a bölcsődei nevelésnek, melyek megőrzése és tökéletesítése nagyon fontos számunkra. Az üzenetváltások tartalmáról és stílusáról sokat beszélgetünk. Hogyan érjük el a szülő kíváncsiságát, hogyan vonjuk be a párbeszédbe, hogyan reflektálunk őszintén a gyermek fejlődéséről, hogyan tartjuk be a szakmai illetékesség határait. Törekszünk tudatosítani a kisgyermeknevelőkben, hogy melyek azok az információk, amelyek a szülők számára igazán lényegesek, és hogy hogyan kommunikáljanak tapintattal és megerősítő jelleggel.

Törekszünk a szülők hatékonyabb bevonására az ünnepekbe, ünnepkörökbe, a bölcsődei játékba (gyűjtőmunka, aktív részvétel, ötletadás). Konkrétan a nevelési területek tervezésénél kell kezdeményezni az együttműködést, hogy ne korlátozódjon a szülő szerepe a meghívott, támogató, vagy beszerző szerepkörére.

Szeretnénk, ha szakmai párbeszéd indulna a szülők és szakemberek között. Minden olyan terület számításba jöhet – gyermeknevelési, gyermekvédelmi, családszociológiai, közösségépítés kérdésben – amelybe a bölcsőde professzionálisan be tud kapcsolódni. Segítséget kívánunk adni a szülőcsoportos megbeszélések témafeldolgozásában és módszertanában, mert ezen a területen még jelentős ismeretbővítésre van lehetőség.

Az utóbbi folyamatokban, benne rejlenek új kapcsolattartási formák:

- Intézményi információs levelek, tájékoztatók, hírlevelek (törvények, ellátások ismertetése; módszerek ajánlása; bölcsődei szolgáltatások, nevelési alapelvek bemutatása) kiadása. A honlapunk ilyen irányú felfejlesztése és tartalmának folyamatos frissítése ennek tekintetében újult meg.
- Programajánló, helyi intézmények és civil szervezetek közötti közvetítés.
- Szakemberek bevonásával „Szülők iskolája” előadássorozat vagy tematikus klubdelutánok, tapasztalatcserék rendezése.
- Szülők bevonása kutatásokba, intézményi innovációba.
- Szülői önszerveződő csoportokkal való kapcsolattartás.
- Szabadidős, rekreációs programok a szülőkkel.

9.1.6 Napközbeni gyermekfelügyelet a család otthonában

A család otthonában nyújtott gondozás során is messzemenően figyelembe vesszük a bölcsődei nevelés-gondozásra is vonatkozó általános szakmai követelményeket. A napközbeni gyermekfelügyelet szolgáltatás célja többes ikrek születésének örömeihez a családok támogatása méghozzá a családok otthonában. A családi nevelés ilyen mértékű és intenzitású támogatása egy intézményi szakember által minden tekintetben különleges szakértelmet igényel, így a szolgáltatás specialitásaira való tekintettel külön intézményi szakmai és etikai kódexet dolgoztunk ki.

- Feladatunk a kézzelfogható segítségnyújtás az újszülött gyermekek ellátásához, gondozásához, valamint az intézményes gyermeknevelés szakmai tapasztalatainak az átadásával a szülői szerepek erősítése.

- E speciális családi élethelyzetben hivatali feladataink végzése során maximálisan tiszteletben tartjuk a családok életmódját, életstratégiáját, szokásrendszerét és tradícióit, hisz a kisgyermeknevelő ilyenkor szinte „együtt él” a családdal.
- A családot körbevevő természetes védőháló mellett, az egészségügyi szakemberekkel, házi orvossal, védőnővel is szorosabb napi szintű kapcsolatot kell kialakítani.

A szolgáltatásnyújtás során a családhoz kihelyezett kisgyermeknevelők szakmai mentora a napközbeni gyermekfelügyelet koordinátora, aki folyamatosan látogatja a családokat, és nyújt további szakmai segítségadást a gyermekek gondozásában. Feladata a családoknál lévő kisgyermeknevelők folyamatos tájékoztatása és bekapcsolása az intézményi szakmai történésekbe; valamint munkájuk ellenőrzése, értékelése, gyakornoki és dokumentációs feladataik segítése.

9.2 Érzelmi biztonság

Az érzelmi biztonság megteremtése napjaink kisgyermekkor pedagógiájának alaptézise, s e fogalom megannyi kutatás és nagysikerű könyv névadója. Mutatja ez azt, hogy az érzelmi nevelés fontossága a mai korban ismét felértékelődött, holott már az ókortól ismerjük a test és lélek egészségének igen szoros összefüggéseit.

Az intézményeknek gondoskodó környezetet kell kialakítaniuk, ami összetett feladat. Jelenti a biztonságos tárgyi környezetet, jelenti a rugalmas napirendet, a szükségletek kielégítését. Jelenti a felnőttek biztonságot adó gondoskodását, az elfogadást és segítőkészségét. Jelenti a gyermekközösség és a társak örömteli jelenlétét és jelenti azt is, hogy a gyermek kérdéseire választ kap, és szabadon játszhat.

9.2.1 Optimális érzelmi légkör

A kisgyermeknevelő táplálja, alakítja, szabályozza a csoport légkörét. A gyermekközösség visszatükrözi azt a gondoskodást, azt az érzelmi közeget, amit a felnőtt biztosít, s ebben a folyamatban a kisgyermeknevelő személyisége és nevelési módszerei meghatározóak.

A nevelő személyiségének meghatározó voltát, nincs olyan pedagógiai témájú írás, mely ne említené. A modellkövetés, az identifikáció folyamata az időben permanens és mindenre kiterjedő, azaz nincs egyetlen olyan, a gyermekekkel folytatott kontakt, amely ne lenne nevelő jellegű. Egész személyiségünkkel nevelünk, így olyan személyiségjegyekkel és attitűdökkel kell rendelkezünk, melyek segítik, és nem gátolják a nevelői hivatást. Az optimális érzelmi légkör legfőbb befolyásolója maga a kisgyermeknevelő, az alábbi eszközökkel érheti el a kívánt célt:

- A kisgyermeknevelő személyközi viszonyaiban őszinte, együttműködő, megértő.
- Saját érzelmeit tudja kontrolálni, pozitív emóciói vannak túlsúlyban.
- Több, és a gyermek számára adekvát csatornát használ érzelmközlésre.
- Ráhangelődik a gyermek érzelmi állapotára (elfogadja, ha a gyermek nyűgösebb, kedvetlenebb vagy épp felfokozott).
- Értő figyelemmel fordul a gyermek felé.
- Pozitív, megerősítő, bátorító nevelői eszközökkel él.
- Komolyan veszi a gyermeket, mert tudja, hogy a gyermek aktív és kompetens résztvevője saját fejlődésének.

9.2.2 Az érintés hatalma

Az „ölelj magadhoz” korszakban a testi közelség, az intimitás biztosítása rendkívül fontos. A felnőtt óvó és védő szerepét semmi sem fejezi ki őszintébben, mint érintéseinek kultúrája. Ahogyan József Attila fogalmaz, mindenki a kézzelfogható szeretetre, valaki biztonságára vágyik, hogy „*óvjon karja, öle, térde*” A gyermek is ösztönösen csak erre vágyik, vegyük hát az ölünkbe, ültessük térdünkre és adjunk számára annyi érzelmet, amennyit csak szeretne.

A testi érintéseknek épp úgy van anyanyelve, melyet szintén kisgyermekkorban sajátítunk el, elsődlegesen a szüleinktől és azoktól a személyektől, akik gondoznak. Életre szóló tapasztalatokat szerezhethetünk és tanulhatunk meg abból, ahogyan viszonyulnak hozzánk. Mennyire érzékeny a gondozó környezet a jelzéseinkre, és az érzelm kifejezés testi stimulációi milyen minőségűek.

Bölcsődéinkben arra törekszünk, hogy a pozitív emóciókkal járó testközelség biztosítása legyen az egyik legfontosabb szeretetnyelvünk. A kisgyermeknevelő keze, mozdulatai, a gyermek megérintése folyamatosan megfigyelésre kerül intézményeinkben. Hogyan lehet gondozás vagy játék közben minél több pozitív töltést és érzelmet átadni metakommunikációval, mozdulatokkal. Míg a testi érintéseknek a minőségét kontrolláljuk, a mennyiségét pedig ösztönözzük. Amikor 2-3 évesen kezdetét veszi a „tegyél le korszak” akkor is szükségesek a nagyhatótávolságú ölelések (összebújás, átkarolás, paskolás, összemosolygás, egy-egy puszi). Az érzelmi nevelésünket tudatosan kell, befolyásolja az érintések hatalmában való hit.

9.2.3 Az ölbéli játékok szerepe

A mese, a dal, ölbéli játék, mint lelki táplálék tölt be egyszerre több funkciót: feszültséget old, örömközpontokat aktivál, biztosítja az emocionális együttlétet, érzelmi és szocializációs mintákat és normákat közvetít. A bio-pszicho-szociális fejlődést egyaránt serkentik.

Az ölbéli játékok többsége sajátos, komplex jelenség: ritmus, dallam, mozdulat és cselekmény egyszerre. A játék során a gyermeket hintáztatják, lóbálják, lovagoltatják, táncoltatják, megpaskolják, cirógatják, csiklandozzák, miközben minden porcikáját megérintik. A klasszikus ölbéli játékok gyakran csak a testrészek önmagukon való mutogatásával kísért mondókázássá válnak a bölcsődében, hisz a kétszemélyes helyzetet többszemélyessé alakítjuk a gyakorlatban. De bármely érintős mondókázás, ha kisebb impulzusokban is, de épp úgy sokfajta érintést, testi stimulánst tartalmaz, ami szintén feltölti a gyermek érzelmi tankját.

E testi kontaktusok játékosága, humora, szórakoztató volta, láthatatlan könnyedséggel biztosítja a gyermek számára az elfogadás és szeretet fizikai megnyilvánulásait. Mindezek miatt kiemelten figyelünk arra, hogy anyanyelvi és zenei nevelésünk mellett az érzelmi nevelésünknek is hangsúlyos részei legyenek, mint az érintéskultúránk közvetítői.

9.2.4 Az érzelmi fejlődés segítése

Bölcsődés korban az érzelmi nevelés terén a nevelő másik tudatos és tervszerű feladata az érzelmek fejlesztése. Az érzelmek tudatosítása, polarizálása, a normák közvetítése, és a formálás.

Ezt az életkort az érzelmek dominanciája jellemzi. A kisgyermek érzelmeire nagyfokú változékonyság és az azonnali, nyílt kifejezés, az én-határok folyamatos kutatása, a befolyásolhatóság a jellemző. Érzelmi életüket és jellemzőit jól kell ismernünk, hogy az obszervációs tanulás mellett a direkt nevelői eljárásokkal is élni tudjunk. Feladatunk egyrészt a jellemformálás és a megfelelő érzelmi kifejezőkészség kialakulásának segítése és

motiválása a gyermekben, másrészt az együtteség élményének biztosításával, a közösségi létből fakadó szociális érzelmek kialakulásának segítése.

A gondozás szerepe: a test és a lélek harmóniája

Az érzelmi nevelés elmaradhatatlan feltétele a jó minőségű gondozás. „Az ép testben ép lélek” szállóige maradéktalanul kifejezi, hogy a testi szükségletek megfelelő kielégítése biztosítja csak a lélek harmóniáját és mindez igaz fordítva is. A test és lélek harmóniájának legfontosabb biztosítója bölcsődeinkben a gondozás kultúrája.

Abból indulunk ki, hogy a gondozási tevékenységek is lehetőséget biztosítanak a gyermek tanulására és fejlődésére. Hozzásegítenek a helyes önkép és kompetencia kialakulásához, a saját test és személyiséghatárok megismeréséhez. Rendkívül fontos, hogy mindaz, ami a testével történik az beépül a személyiségébe: elfogadja e saját testét, s az azzal való bánásmódot kellemesnek vagy kellemetlennek, örömforrásnak éli e meg. A gondozás közbeni apró technikai részletek kivitelezése, a pontosság, a gyermek számára nagy vonzerő és sok-sok sikerélménnyel és pozitív emócióval gazdagítja.

A gondozás az egyéni figyelem megvalósulásának is legfontosabb eszköze. Biztosítja a minőségiidőt, és az osztatlan, megkülönböztetett figyelmet minden gyermeknek. Ez a figyelem ilyenkor koncentrált, személyes és közvetlen. Ezekben a meghitt, bizalmas együttlétekből ismerheti meg a gyermek önmagát és kisgyermeknevelőjét egyaránt.

Szokásrendszer, ritmus

A kisgyerek igényli az ismétlődésekkel tagolt időrendet. Minél kisebb a gyermek, annál inkább fontos számára a napi ritmus, ami magabiztosságot és biztonságot ad számára. A jó szokások bevezetésével adjuk meg az érzelmi kiegyensúlyozottság és az értékes személyiség alapját. A szokáskialakítás részünkről céltudatos, mely rendszeres és következetes gyakorlás eredménye. A gyermekek számára magától értetődővé válnak egy idő után a magatartás és cselekvés bizonyos szabályai, így önfeledten különösebb erőfeszítés nélkül tud a sorra kerülő napirendi folyamatokban részt venni.

Nem csak a rendszeres történések és azok jól behatárolható időpontjai fontosak a napszakokban, hanem a történések mikéntje is, azaz a rituálék. Az egységes gondozási technika, a naponta ismétlődő apró történések, csoportszokások biztosítják azokat a bölcsődei rituálékat, amelyek oly fontos támpontok a gyermekek életében.

A napirend folyamatosságával, a játéklehetőség folyamatos biztosításával, a „kulturált várakozási szokások”, a sorrendiség kialakításával biztosítjuk, hogy a csoportkörülmények között is, kiépülhessen minden gyermek egyéni szokásrendszere.

9.3 A tevékenységek szerepe

Tardos Anna egy 1985-ben elhangzott interjúban a következőket nyilatkozta arra a kérdésre, hogy mire tanítsa a szülő gyermekét: *„Tanítsa meg az együttélés szabályait, tanítsa meg a veszélyt felismerni és elkerülni. Válaszoljon kérdéseire, segítsen neki, ha segítséget kér. Teremtsen számára nyugodt körülményeket, adjon lehetőséget neki a tanulásra. A tevékenység örömeire tanítsa meg!”* Tardos Anna szavai ma is tökéletesen aktuálisak.

9.3.1 Megismerési folyamatok támogatása

A képességfejlesztés jelen van a nevelési programokban, de a különböző területeken történő ismeretátadás és kompetenciátámogatás mértéke, függ az adott intézmény profiljától. Az egyensúlya csorbát szenvedhet, ha az intézmény túlzottan a kognitív képességek fejlesztésére helyezi a hangsúlyt, a személyes és szociális kompetenciák segítése előtt; illetve, ha nem megfelelő módszereket alkalmaz.

A gyermekek fejlődését azzal mozdíthatjuk leginkább elő, hogy gazdag és inspiráló korai tapasztalati, tanulási környezetet alakítunk ki számukra; és megbecsüljük azokat a lépéseket, amelyekkel a gyermekek maguk kezdeményezik a felfedezésre irányuló törekvéseiket. Ha hagyjuk a gyermeket kísérletezni, szabadon manipulálni, alkotni, játszani; mert abból okul leginkább, amit maga lát, maga tapasztal és maga figyelhet meg. A folyamatos szabad játékidő alatt, a tapasztalati úton, cselekvésen keresztül történő ismeretszerzéssel jutnak a legtöbb tudáshoz, s mellesleg örömhöz és sikerélményekhez is.

9.3.2 A világ érzékletes megismerése

A gyermek születetten tevékeny, hajtja a világ felfedezése. Egy bölcsődés gyermek is fáradhatatlanul dolgozik, munkálkodik: borogat, tologat, rakosgat, gyűjtöget, tapogat, építget. Egy pillanatra sem áll meg, amikor még látszólag csendesen szemlélődik még akkor is tevékeny. Ami a környezetében történik, akarva-akaratlanul hatást fejt ki rá. Szüntelenül érzékleteiben él. A látás, hallás, tapintás, ízlelés, szaglás benyomásai töltik ki belső világát, ezek irányítják és vezetik tapasztalásait. Képzeletének és kíváncsiságának tág határai vannak.

A feladatunk az, hogy ebbéli motiváltságukat és aktivitásukat ébren tartsuk, elegendő idővel, megfelelő környezettel, helyesen kiválasztott eszközökkel és hatékony módszerekkel. A reformpedagógiai irányzatok a cselekvő aktivitást, a tevékeny tanulást tették központi szereplővé, az ismeretalapú pedagógiával szemben. Mi is ezekre a módszertani alapokra építünk. A világ érzékletes megismeréséhez a következőkre van szükségünk:

- Segítő pedagógiára, mely a gyermekből és érdeklődéséből indul ki és nem az elvárásokból.
- A gyerekek legyen elég ideje arra, hogy a saját tempója szerint tudja felfedezni a világot, és feldolgozni a tapasztalataiból származó élményeket.
- A gyermeket olyan ingergazdag környezettel vegyük körbe, ahol biztonságosan, s önállóan tevékenykedhet; mely inspirálja arra, hogy minél többet adjon önmagából, a saját fantáziájából, leleményéből, képzeletéből.
- A gyermeket csak olyan tevékenységekkel „kínálja” meg a pedagógus, amelyhez fel tudja használni a belső energiáit, tudását, tapasztalatait, amelyeket kedvvel végez, s amellyel nem veszi el a sikerélmény lehetőségét.

9.3.3 A nevelés időkeretei

A kisgyerekek természetesen nem tudják, hogy egy spontán játék során, a homokozással, mesehallgatással, vagy a beszélgetés folyamán milyen pszichikus komponenseket működtetnek, gyakorolnak. A pedagógusnak viszont szándékosan kell megválasztania, hogy milyen tevékenység végzését segíti (szervezi, teszi lehetővé, működteti, támogatja). Melyik gyermeknek pontosan mire is van szüksége, és hol áll a különböző fejlődési területek lépcsőfokain.

A folyamatos szabad játékidő biztosításánál számunkra nincs fontosabb. De a szabad játék preferenciája és a gyermek játékanak spontaneitása, nem zárja ki, hogy a felnőtt

játéktámogató tevékenysége tervezhető. Nem feledhetjük, hogy a nevelő szerepe a szabad játék folyamán sem tűnik el. Itt is ő irányítja a folyamatokat, ő tervezi meg gondosan a módszereket.

A tervezésnek sok előnye van: tudatosabb munkavégzés, a gyermek és a csoport mélyebb ismerete, kiegyenlíthetőbb feladatmegosztás, szervezettség, egységesebb elvárásrendszer, hatékonyabb kommunikáció a családokkal, és így tovább. Kétségtelen, hogy az írott tervek elkészítése időbe kerül, de ez megtérül a rendszeres tervezés általi szakmai tudatosságban és rutinban.

A tervezés akkor jó:

- ha különböző tervek illeszkednek egymáshoz és ráépülnek az országos és helyi szakmai alapokra,
- ha különböző időegységekre tagolt (nevelési évek, évszakok/negyedévek/ünnepkörök, projektek/témakörök/gondozási-nevelési ciklusok),
- ha minden nevelési területet komplexen felölel,
- ha nem csak műveltség tartalmat tervezünk, hanem módszereket is,
- ha az egyes gyermekre és csoportra egyaránt irányul,
- ha több alternatívát tartalmazva, rugalmasan módosítható a gyermekek aktuális igényei és érdeklődése szerint,
- ha az indirekt befolyásolásra épít inkább,
- ha módszeres felülvizsgálat és értékelés kíséri,
- ha a megfigyelések és tapasztalatok beépülnek a későbbi gyakorlatba.

A tervezés része mindig a rendszeres visszatekintés is. Mérlegelni, végig gondolni, hogy elképzelések milyen formában váltak valóra. Az értékelés kultúráját, a reflektív pedagógiai gyakorlatot épp úgy fejlesztenünk kell, mint a tervezés folyamatát. Innovációs tervünk meghatározó része a kisgyermeknevelők tervezési és önértékelési módszereinek a segítése.

9.3.4 A tevékenységek komplexitása

A kisgyermeknevelőnek nagyon jól kell ismernie a bölcsődés gyermekek világát, hogy érdeklődési körük, igényeik megfelelően adjon tevékenységi lehetőséget. A helyi szakmai sajátosságokhoz igazítva módszertani szabadságot biztosítunk ahhoz, hogy a szakember honnan merít tudatosan és tervezetten többet. Hogyan strukturálja az időt, a környezetet hogyan alakítja, az eszközrendszert hogyan választja ki. Ez nem jelentheti viszont azt, hogy ne lenne a mindennapok része mindenhol a mesélés, verselés, a mondókázás; vagy hogy a mozgás, és az alkotás feltételei ne lennének folyamatosan biztosítva minden bölcsődei csoportunkban.

A tagintézmények széles tevékenységrepertoárból és nevelési eszköztárból választottak kiemelt szakmai feladatot. A vizuális kommunikáció, a zenei ízlésformálás, az anyanyelvi nevelés, a mozgáskultúra, a környezettudatosság fejlesztése sem képzelhető el külön-külön, egymástól elválasztva, hisz egyidejűleg számos egymással kölcsönhatásban álló képességet fejlesztenek. A komplexitást, a nevelési területek integrálását bármely választott kiemelt szakmai feladat megvalósításánál megköveteljük.

Hagyományápolás

Az adott évszakhoz, az ünnepkörhöz igazodva, elsősorban népi forrásokból keres meséket, mondókákat, dalokat. Előnyben részesít minden olyan tevékenységet, mely a magyar kultúra és a magyar bölcsődei nevelés hagyománya.

Anyanyelvi nevelés

A mese, vers, mondóka, ölbéli játék komplex élmény legyen a gyermek számára és a kisgyermeknevelők egyedi ötleteivel, technikáival és magas szintű készségeivel valósulnak meg. Hangsúlyosabban törekszenek a szemléltetés lehetőségeire, (bábok, papírszínház, meseposztócska) a memoriter anyagok bősége jobb használatára, a kortárs gyermekirodalom bevonására, az ölbéli játékok sokrétűbb eljátszására.

Zenei nevelés

A gyermekek korának megfelelő magyar zenei hagyományokkal való koncentráltabb ismerkedés jellemzi. A Kodályi, Forrai örökség alapvető ismerete, a dal és az ölbéli játék repertoárjának tudatos bővítése, a hangszeres tudás elterjesztése a kisgyermeknevelők körében, a zenei nevelésben rejlő fejlesztési lehetőségek módszertani ismerete (ütemérző, ritmusérző, hallás, zeneszeretet) a kisgyermeknevelők hangsúlyosabb feladata.

Mozgáskultúra

A gyerekek ebben a programban szerteágazóbb mozgástapasztalatokat szerezhetnek az eszközök, terek, módszerek révén. A mozgás számtalan örömet ad a gyermeknek. A nevelő feladata ezt minél tudatosabban, kreatívabban kihasználni, és formálni ezáltal a családok szemléletét is.

Alkotójáték

A vizuális kifejezőeszközök és élmények szélesebb tárházát vonják be az alkotás folyamatába, mely kifejezettebben van jelen a mindennapokban. Állandó, kreatív tárgyi környezetet biztosítanak, és az esztétikum, a vizualitás is dominánsabban jelenik meg a csoportszobákban.

Egészséges életmód

A helyes napirendre, az egészséges szokásrendszer kialakítására helyeznek hangsúlyokat. Programjaik, a családok megszólítása és bevonása a mentálhigiéné köré csoportosul.

Környezeti nevelés

Elsődlegesen a környező világ tevékenyebb megismerésére fókuszálnak. Kihasználják az udvarok adottságait, egyrészt a szabadban történő strukturálatlan játékokra, másrészt a természetet, a külső ingereket a benti tapasztalatszerzésbe is jobban bevonják. A környezet szeretete, védelme kiemelt figyelmet kap.

10. A BÖLCSŐDEI ÉLET MINDENNAPJAI

10.1 Egészségvédelem, az egészséges életmód megalapozása

A bölcsőde, az egészségvédelem és az egészséges életmódra nevelés első lépcsője, az alapok lerakása ebben is, mint sok másban is itt kezdődik. Az egészségvédelem, az egészségmegőrzés a bölcsődékben prevenciós jellege miatt, sokrétű feladatot ró a szakemberekre. Az egészséges életmód megalapozásához, a harmonikus testi-lelki fejlődéshez egyrészt az egészséges és biztonságos környezet kialakítása szükséges; az egészséges táplálkozás, a szabadlevegőn való aktív mozgás, és a pihenés feltételeinek megteremtésével. Másrészt egyidőben több kisgyermek szükségleteit kell kielégíteni, ami komoly szakmai tudást, szakmai tudatosságot, szervezést követel a kisgyermeknevelőktől. Az

egészségnevelés érdekében törekszünk az alapvető kulturhigiénés szokások, az életkori igényeknek megfelelő napirend, az egészséges életmód, a testápolás, az egészségmegőrzés jó szokásainak kialakítására, méghozzá a családokkal való szoros együttműködésben. A bölcsődei egészségnevelésünk igen hangsúlyos része a szülők körében végzett tájékoztató, felvilágosító, szemléletformáló munka.

10.1.1. Táplálkozás

A gyermek egészséges fejlődésének fontos feltétele az életkori sajátosságoknak megfelelő egészséges táplálkozás, a gyermek egyéni ízlésének ismerete, formálása. Törekvésünk, hogy az elkészült ételféleségek ízvilágában és tálalásában gusztusos, élvezhetők legyenek. Az étkezés a gyermek számára örömforrás kell, hogy legyen. Mindezek megvalósítása gondos tervezést és szervezést követel meg minden dolgozónktól. A szakmai team feladata a megfelelő minőségű nyersanyagokból a változatos étrend kialakítása, törekedve az egészséges, friss alapanyagok széles skálájának a felhasználására. A központi élelmezés és a tagintézmények konyháinak dolgozói egyszerre felelősek az ételféleségek minőségi követelményeknek megfelelő, higiénikus és modern konyhatechnológiai eljárásokkal való elkészítéséért. A közvetlen kiszolgálás a gyermekek egyéni igényeit követve, az étkezési szokások kialakítása, az étkezés kultúrájának a megteremtése pedig a kisgyermeknevelők feladata.

10.1.2 Mozgás

A mozgásnak kiemelt jelentősége van a gyermekek fejlődésében, képességeik kibontakozásában, szocializációjában. A rendszeres mozgás kedvezően hat a szervezet növekedésére, az egyes szervek teljesítőképességre, a fizikai erőnletre, azaz nagyon fontos szerepe van az egészség megőrzésében. A mozgás ugyanakkor a kisgyermek lételeme, a mozgásos tapasztalatok adnak számukra feldolgozható információkat, segítik az észlelést, ami alapját képezi a magasabb gondolkodási funkcióknak.

A mozgásigény ebben a korai életszakaszban rendkívül nagy, az egészséges gyermek örömmel gyakorolja a mozgást. Alapelvünk, hogy a gyermekek szabad mozgással, aktív tevékenységgel töltsék ki azt az ébrenléti időt, amit épp nem kötnek le a gondozási műveletek. A mozgásfejlődés fiziológiai menetének minden lépése a gyermek belső készítésén kell alapulnia. Nincs szükség arra, hogy a fejlődés menetébe gyakoroltatással, bizonyos „fejlettebb” testhelyzetekbe helyezéssel, tanítással beavatkozzunk. Az, hogy a fejlődés menetébe nem avatkozunk be, nem jelenti azt, hogy nincsenek feladataink a feltételek biztosításával kapcsolatban.

A kisgyermeknevelőnek az a feladata, hogy kedvet csináljon a mozgáshoz, hogy nyújtsa mindazt, ami a gyermek jó közérzetéhez, biztonságérzetéhez, fejlődéséhez szükséges. Fő feladatai közé tartozik a széleskörű mozgáslehetőség biztosítása, hisz minél változatosabb mozgásra van lehetősége a kisgyermeknek, annál nagyobb örömet lelik a játékban. A szabad mozgást biztosító tér helye, nagysága, higiéniája, a mozgást motiváló eszközök folyamatos, tudatos biztosítása meghatározó fontosságú a szervezési feladatokban. Szintén fontos feltétel, hogy a környezet balesetmentes legyen, a veszélyforrásokat kiküszöböljük és mindig biztosítsuk a felnőtt biztonságot nyújtó állandó felügyeletét. A csecsemők számára jól belátható, védett mozgás-, és játékteret alakítunk ki. Hempergőt biztosítunk a még járni nem tudók részére az udvaron és szobában egyaránt, és elkerített szobaresz kerül kialakításra a járással próbálkozó típegők részére.

A mozgásos játékok mindig a természetes mozgásformákra épülnek, a gyerekek részvétele, eszközválasztása is önkéntes. A gyerekek számára, az életkori sajátosságok és egyéni

fejlődésük figyelembevételére reagálva, csak minőségi mozgásfejlesztő eszközöket alkalmazunk. A mozgáskedvet a kisgyermeknevelő játék kezdeményezései mellett motiválják még: a mozgásos mondókák, egyensúlyjátékok, egyszerű labdajátékok.

10.1.3 A szabadlevegőn való tartózkodás

Az egészségmegőrzést szem előtt tartva a mozgással szoros összefüggésben áll, hogy minél több időt tartózkodjanak a gyerekek szabadban, azaz minél többet a tiszta levegőn és természeti környezetben mozogjanak. A szabad levegő ellenállóbbá teszi a gyermekeket a betegségekkel szemben, a külső környezetben pedig kitágul a mozgáslehetőség és az élménybázis.

A szabad levegőn való tartózkodás minden évszakban biztosítva van bölcsődéinkben. A debreceni bölcsődék elhelyezkedése garancia a friss, tiszta levegőre. Minden tagintézményünk környezete fákkal szegélyezett, bölcsődéinket árnyas terület veszi körbe, így a városi forgalom zaja, szennyezett levegője kevésbé éri el őket. A gyermekszobákból közvetlen kapcsolat van a füvesített játszóudvarokhoz, melyekhez árnyékoló ponyvával felszerelt terasz tartozik. A játszóterek homokozóval ellátottak, amelyeket minden év tavaszán friss homokkal töltünk fel. Nyáron pancsolással tesszük élvezetessé a kánikulai napokat. A párasító pancsoló folyamatosan működik a meleg napokban, ami a vízzel való játékot, továbbá felfrissülési lehetőséget biztosítja az udvari tevékenységek közben.

A gyermekek napirendjén belül minden adandó alkalmat kihasználunk, hogy biztosítsuk a gyermekek számára a szabadban játszás lehetőségét. Kora tavasztól késő ősziig az időjárástól függően - reggelit követően egész délelőtt és uzsonnát követően pedig egész délután - az udvaron folyik a szabad játék. Télen is csak rendkívül rossz időjárási viszonyok között mellőzzük a szabadban történő játékot.

10.2 Gondozási műveletek

A csecsemő és kisgyermek nevelésének legfontosabb területe a gondozás. A jó gondozás minden mozzanata nevelési színtér is egyben. A testi szükségletek kielégítése kapcsán tanulja meg a gyermek jelezni, felismerni, majd differenciáltan kifejezni a szükségleteit, és a kielégítéssel kapcsolatos megelégedését. A kisgyermeknevelő az, aki segíti őt a testi szükségletek kellemetlen érzetének megoldásában, s ezáltal arra tanítja a gyermeket, hogy szükségleteit bátran jelezze felé. A gyermek beleszólhat a szükségletei kielégítésének módjába, ezáltal megerősödik a hatóképesség érzése, kialakul a szociális kompetenciája. Ez lesz a feltétele annak, hogy környezete felé is érdeklődéssel forduljon.

Gondozás szervezési feladatai

A gyermekeket a saját kisgyermeknevelője látja el, hiányzása esetén a társ-kisgyermeknevelő gondozza őket. Gondozás során elengedhetetlen a legkisebb részleteket, tennivalókat is egyeztetni. Szakszerű, helyes és lehetőség szerint egységes technika alkalmazásával végezzük a gondozási műveleteket. A kisgyermeknevelők persze a gyermek ismeretében személyre szabják a gondozás bizonyos részleteit, de az előkészületek, a fő protokollok egységesek. A gondozás során ügyelünk a kommunikációra, a gesztusok jelentőségére, a helyes szokások rögzülésére, gyakorlásra.

A gyermekek a gondozási műveletek alatt sok részmozzanatot próbálnak önállóan elvégezni. Ez sok időt igényel, amíg a kisgyermeknevelője türelemmel kivárja a kezdeti próbálkozások sikerét. Ha a gyermek kezdettől fogva beleszólhat abba, hogy mi történik vele, a felnőttel való

együttműködés során, akkor lehetővé válik számára, hogy bízzék abbéli képességében, hogy befolyásolhatja a vele történő eseményeket. Ez a kompetenciaérzés lesz az önállósodás alapja. A napirendet úgy alakítjuk ki, hogy mindig elegendő idő legyen a sorrendben első és utolsó gyermek gondozására is. A napirendszervezés során kiemelt hangsúlyt fektetünk a gondozási folyamatok előkészítésére, hogy minden eszköz a kisgyermeknevelő keze közelében legyen. A gondozási műveletekkel nem siethetünk. Az elegendő idő és a beszélgetés a gondozás alatt csak akkor kedvező és nevelő hatású, ha a kisgyermeknevelő a gyermek reakciójára figyel. A kisgyermeknevelő arra válaszol, hogy hogyan reagál a gyermek az ő mozdulataira, szavaira. A kisgyermeknevelő figyelme mindig a gondozott gyermeké.

Amikor már több mozzanatot önállóan elvégez a kisgyermek, akkor térünk át a páros gondozásra. Ebben a helyzetben két kisgyermeket gondoz egyszerre a kisgyermeknevelő. A páros gondozás során mindig annak a gyermeknek segít a kisgyermeknevelő, aki éppen megakad, vagy elfáradt a próbálkozásban. Kettesével történik a tisztálkodás, az étkezés, de a pelenka csere megmarad egyéni gondozásnak a későbbiekben is. A párhuzamos napirend nyújtotta lehetőség kapcsán a tagintézményekben, szinte minden fürdőszobában csoportonként van pólózó, ami segíti a folyamatosságot, kiküszöböli a várakozási időt, hozzájárul a szabadban eltöltött hosszabb időhöz.

Étkezés

A táplálkozástudomány napi négyszeri étkezést ajánl bölcsődei ellátás során, ily módon a bölcsőde szinte teljes mértékben biztosítja a szervezet optimális működéséhez, fejlődéséhez a szükséges napi energiát és tápanyagokat.

Az étlapok változatosság, idényszerűek. A napi menük ízvilágukban összehangoltak. A gyerekek főzelékeket fehérjedús feltéttel, vagy rakott ételeket kapnak, gyümölccsel kiegészítve a főétkezésben. Tízóraikor a folyadék-vitaminpótlás az elsődleges. A reggeli és az uzsonna általában kenyérfélékből, péksüteményekből - feltéttel és zöldségfélékkel kiegészítve -, valamint tejtermékből áll. Támogatjuk és kezdeményezzük a gyermekek önálló étkezési kezdeményezéseit. Az összeállított étrend is segíti ezirányú törekvéseinket, hiszen a gyerekek önállóan tudják fogyasztani a felkínált ételt, természetesen a megfelelő érettség esetében.

Bölcsődéinkben a folyadékpótlás folyamatos. Biztosítjuk a gyermekek számára a folyadék napközbeni fogyasztását, a saját belső igényének megfelelően. A kisgyermeknevelő figyeli a gyermek jelzéseit, és naponta többször, illetve ha szomjas, folyadékkal kínálja.

Fontos, hogy a gyermek számára örömforrás legyen az étkezés. A táplálás során el kell érni, hogy a gyermek a fejlődéshez szükséges tápanyagokat és táplálékot szívesen, korának megfelelő módon, megfelelő mennyiségben és minőségben jó étvágygal fogyassza el. Ebben az időszakban egész életre megalapozzuk a gyermekek étkezéséhez, étvágyuk fenntartásához való hozzáállását. Nagyok az egyéni különbségek, vannak kis étkü gyermekek, és vannak, olyanok, akik nagyon szeretnek és tudnak enni. Ezeket az egyéni igényeket a kisgyermeknevelők a gyermeket ismerve figyelembe veszik a gondozásuk során. Csak a megfelelően, egyéni igényei alapján táplált gyermek lesz nyugodt és megelégedett. Minden étkezésnél fontos a gyermeket partnerként kezelni, választási lehetőséget kínálni, és megfelelő önállóságot biztosítani. A kisgyermeknevelő az étkezések alkalmával különböző ismereteket is nyújt, és a jó szokások kialakítására törekszik.

Az egészséges táplálkozás fontosságát minden fórumon hangoztatjuk. Ezt a szemléletet megosztjuk a szülőkkel, igyekszünk lojalitásukat elnyerni e tekintetben is. A folyamatos együttműködéssel közös értéké válik gyermekeink korszerű táplálása, az egészséges fejlődésüknek megfelelő étrend biztosítása, ízlésük, és étkezési kultúrájuk alakítása.

Étkezési szervezési feladatok: A tálalókocsokra a konyha személyzete készíti fel a gyermeklétszámnak megfelelő eszközöket és ételt. Intézményünkben porcelán, ill. üveg

edényeket használnak a gyermekek az étkezésekor. Tejes folyadékhoz porcelán csészét, egyéb folyadékhoz a gyermek fejlettségének megfelelő méretű poharat, ill. rozsdamentes evőeszközöket, a tálaláshoz hőálló üveg edényeket használunk. Nagy figyelmet fordítunk a terített asztal esztétikumára, az edények és tálalási kellékek kiválasztására; a praktikusság, a minőség tekintetében egyaránt.

A gyermekeket koruk és fejlettségük szerint ölben, asztalnál ülve egyenként, kettesével, majd önállóságuktól függően egy, ill. két-két asztalonként étkezteti a kisgyermeknevelő.

Csecsemő étkezés: Minden csecsemőt folyamatos gondozással látunk el, ami azt jelenti, hogy kellő előkészítés után, minden gondozási műveletet elvégzünk, amire szükség van (pelenka csere, kézmosás, étkeztetés, lefektetés vagy levegőztetés) egyéni napirendjének megfelelően. Csecsemőket mindig ölben étkeztetünk. Az ölben tartott kisgyermeknek minden rezdülésére nagyon fontos figyelni, kezeit szabadon hagyva teret engedünk az érdeklődésének, önállósodásának, kezdeti próbálkozásainak. A csecsemő szavak helyett, testbeszéddel, testi jelzésekkel adja tudtunkra érzéseit, kívánságait, étkezés közben is. Metakommunikációs közléseit fontos ezért jól értenünk, hogy szükségletét a számára legmegfelelőbb módon és ritmusban, saját megelégedésére elégítsük ki. A még anyatejes táplálással táplált kisgyermek és édesanyja számára biztosítjuk a bensőséges, meghitt szoptatás lehetőségét, egy erre alkalmas külön helyiségben minden bölcsődében. Csecsemőkorú gyermekek ellátásakor különös gondot fordítunk a bölcsődei és otthoni ételféleségek, az étel mennyiségek, valamint a napirend összehangolására. A csecsemők tápszereinek elkészítéséhez minden tagintézmény rendelkezik tejkonyhával, ahol külön edény-, és eszközkészlet áll rendelkezésre az ételek, tápszerek elkészítéséhez. A csecsemő táplálás eszközei külön kezelést is igényelnek mind tárolás, mind tisztán tartás tekintetében.

Kisded étkezés: Amikor már a kisgyermek jár és önállóan leül, ill. feláll a gyermekszékről, önállóan kanaliz, akkor próbálkozunk a „két kanalas” étkezési módszer alkalmazásával. Ebben a formában, kezdetben egy, majd később legfeljebb két kisgyermeket (páros gondozás) tud a kisgyermeknevelő egyszerre ellátni. A helyes kanál használat, a pohárból való ivás elsajátítása, a rágás tanulás folyamatának megismertetése a kisgyermeknevelő feladata.

Csoportos étkezés: A már önállóan étkező gyermekeket csoportosan étkeztetjük. Minden kisgyermeknevelő a saját gyermekeit étkezteti, a napirendben meghatározott sorrendben az egyéni igényeknek megfelelően. A gyermekek játékhelyzetből érkeznek, ülnek le a helyükre, és az étkezés befejezésének sorrendjében állnak fel helyükről. Az asztaloknál állandó helyük van a gyerekeknek, ami távolmaradásuk esetén természetesen üresen marad. Az asztalok megterítése után, az egyéni bánásmód elvét alkalmazva, személyre szólóan szolgálja ki őket kisgyermeknevelőjük. A kisgyermeknevelő a gyermekek előtt megkóstolja az ételt, így meggyőződik, az étel fogyaszthatóságáról, ízéről, minőségéről, hőfokáról. Tapasztalását megosztja a gyermekekkel is. A gyermek látja, és hallja mit kap a tányérjába, és tudja jelezni igényét a nevelőnek. A sütemény- vagy gyümölcszeleteket kínálótányéron középre helyezük, ahonnan minden kisgyermek önállóan vehet a saját tányérjába és fogyaszthat étvágya szerint.

Testápolás

Testünk, bőrünk tisztasága hozzájárul egészségünk megóvásához, kellemes, jó érzést nyújt számunkra. A tisztálkodás kihat az egészségnevelésre, a prevencióra, betegségek megelőzésére, a jó közérzetre. A kisgyermek esetében a megfelelő komfortérzés még hangsúlyosabb. A kisgyermekek bőre, leginkább keze napközben sokszor, sokféle formában szennyeződhet. A gondozás során étel, a játék során egyéb szennyeződés kerülhet rá. Reggel a bölcsődébe érkezéskor a szülővel együtt mos kezet a kisgyermek. Pelenkacsere vagy WC használat után minden alkalommal szappanos kézmosás történik. Fontos figyelni a helyes kézmosási technika elsajátítására. Csecsemők arcát és kezeit ölben tartva mossuk meg és

ölben tartva töröljük szárazra is. A már járn tudó gyermeket egyedül kísérjük a mosdóhoz, annak megnyitását segítjük, vagy együtt végzi el a kisgyermeknevelő a gyermekkel. A vízzel való ismerkedés kellemes élménye mellett, lassan alakul ki, a kezdeti ügyetlen mozdulatokból az eredményes kézmosás. A mosdóinkon folyékony szappant és hagyományos szappant találnak a gyermekek, a kisebbek inkább a szappant, míg a folyékony szappant a nagyobbak használják. A kézmosás, törölközés folyamatának elsajátításában a kisgyermeknevelő személyes példaadással segíti a gyermekeket. Minden kisgyermeknek saját jelével ellátott törölközője van, amit már nagyon hamar megtanul önállóan le- és visszaakasztani a helyére. A fürdőszobáinkban teljes alakos tükörök vannak felszerelve. A tükör előtti fésülködés nemcsak a mozdulatok gyakorlása, de a testséma, az én-tudat, a pozitív én-kép kialakulása szempontjából is fontos és jól segíti a helyes mozdulatok begyakorlását a mosdó fölötti tükör is, melyet a kisgyermeknevelők verbálisan is erősítenek. Személyre szabott gondozásunk során tanítjuk a gyermekeknek a helyes orrfújást, a zsebkendő higiénikus használatát. A szájhigiénia fontos terület a testápolás területében. Bölcsődéinkben először az öblögetést tanítjuk akár személyes példamutatással is a gyerekeknek, majd a víz kiköpése egy újabb tanulási folyamat. Csak ezt követően kezdjük el a fogmosás eszközeit használni. A fogkefe helyes használatát eleinte a gyermekek fogkrém nélkül gyakorolják, majd amikor ez a technika is rutinná vált, akkor adunk a gyermekek számára használható fogkrémet.

Pelenkacseré, bili, WC használat

Bölcsődéinkben a szülők által hozott egyszerhasználatos pelenkát használnak a gyermekek. Azoknak a gyermekeknek, akiknek családja szociális körülményeik vagy más ok miatt ezt nem tudná biztosítani, az intézmény ad textil pelenkát, aminek tisztán tartásáról is gondoskodik. Pelenkacserére naponta többször, szükség szerint, vagy a napirendi folyamatoknak megfelelően leginkább az étkezések előtt kerül sor. A vizeletes pelenka esetében, nedves törölkendővel, nedves textil pelenkával töröljük le a gyermek bőrét, széketes pelenka esetében minden alkalommal szappanos folyóvízes lemosást alkalmazunk. A pelenka csere a pólyázón történik, de a gyermek fejlettségének, igényének megfelelően, a legidősebbeknél bizonyos esetekben (pl. belebújós nadrágpelenkák) az állva pelenkázás is megengedett. Törekvésünk, hogy a legpraktikusabb, lépcsővel ellátott pólyázók álljanak rendelkezésre minden bölcsődében. A már járn tudó kisgyermekek esetében a kisgyermeknevelő a kialakult állandó sorrendnek megfelelően hívja a gyermekeket a gondozási folyamathoz. Az otthon bilit használó gyermeknek lehetősége van a bölcsődében is bilit használni. A gyermek WC-t kezdetben csak lehetőségként ajánljuk fel. Megmutatjuk neki, ha a gyermek érett rá, akkor szívesen együttműködik, érdeklődik a felkínált lehetőség iránt. A kisgyermeknevelő - gyermek kapcsolat minősége is nagyban befolyásolja a folyamatot, hiszen egy bizalmas, bensőséges, meghitt kapcsolatban, a tapasztalatok alapján, a kisgyermek önkéntes részvételére sokkal eredményesebben számíthatunk, mint ennek hiányában. A gyermekek önállósodási törekvéseinek támogatásával kezdetben a törlést a kisgyermeknevelő végzi el, majd a gyermek. A gyermek WC-k előtti dobogók, fellépők alkalmazásával támogatjuk az önálló WC használatot. A szobatisztaság fontos fejlődési állomás a gyermek szociális fejlődése során. Támogatjuk, de sohasem sürgetjük ezt a folyamatot. A gyermek egyéni érési ritmusához alkalmazkodunk, természetesen a családokkal szorosan együttműködve. A gyermek akkor szobatiszta, ha érzi, vissza tudja tartani az ingert, záró izmait akaratosan tudja mozgatni, a WC előtt önállóan le tud hozzá vetközni, és el tudja végezni a dolgát. Idegrendszeri érés és pszichoszomatikus fejlettség, a gyermek együttműködési hajlandósága kapcsán előbb-utóbb minden kisgyermek szobatisztává válik. Ebben nagy egyéni eltérések lehetségesek. Támogatásra, bátorításra, sikerei láttán elismerésre van szüksége leginkább a folyamatban.

Öltözködés

Fontosnak tartjuk, hogy a gyermek a bölcsődébe olyan ruhában érkezzen, mely kényelmes és praktikus, ugyanis a gondozási folyamatokban nagy a jelentősége az önálló tevékenységnek, a könnyen le-felvehető ruhadarabok használatának. Támogatjuk a nemi identitásnak megfelelő ízléses ruházatot a gyermekek körében. A gyermekek cipőjénél fontos elvárás, hogy mérete megfelelő legyen és a kisgyermek biztosan tudjon benne közlekedni, lábát, bokáját tartsa. A szülő kérésének megfelelően alkalmazkodunk elvárásához, az udvari cipő használatát tekintve.

Az öltözködési szokásokban tiszteletben tartjuk a családok kéréseit és közvetítjük feléjük, hogy napközben a gyermek esztétikai érzékét, és igényességét hogyan fejlesztjük.

Udvari levegőzéshez elengedhetetlen a gyermekek ruházatának megfelelő előkészítése. A hideg idő beálltával a kisgyermeknevelőknek szervezési, előkészítési feladataik megnőnek. A csecsemőkorú gyermekeket pólyázón, míg a jární tudó gyermekeket öltöztető padon, vastag szivacson öltöztetjük. A kisgyermeknevelő velük szemben kényelmes testhelyzetben, kisszéken ülve tudja leginkább segíteni az öltözködés-vetkőzés folyamatában. Önálló, szobatiszta gyermekek esetében valósulhat meg a páros gondozás, pelenkás gyermekek ellátása mindig egyénileg történik.

Az öltözködés apró részműveletei már nagyfokú kezűgyességet igényelnek, s egy-egy technikai mozzanat elsajátítása nagy sikerélményt jelent a gyermek számára. A gombolást, csatolást, fűzést, kapcsolást, cipzározást játékeszközökön napközben is gyakorolhatja. Az öltözködéssel a gyermek esztétikai érzékét, az igényességét is formáljuk.

Pihenés, alvás biztosítása

Az alvás és ébrenlét egymástól elválaszthatatlan fogalmak. Nyugodt, pihentető alvás nélkül elképzelhetetlen a derűs, aktív ébrenlét, és fordítva is igaz. Az élet minden szakaszában a kornak megfelelő, derűs aktivitással töltött ébrenlét a nyugodt, pihentető alvás feltétele.

A gyermekek is akkor játszanak önfeledten, akkor vesznek részt szívesen a gondozásban, ha egyéni igény szerint megfelelő időt, és lehetőséget biztosítunk a napirenden belül pihenésre, alvásra. Az alvásszükséglet minden korban más és más. Az újszülött kortól felnőttkorig fokozatosan csökken, de egy-egy korcsoporton belül is egyénenként változik. Bölcsődébe kerüléskor a kicsiknek napi kétszeri nappali alvásra van szüksége, ez az első év végére változik, de általában 14-18 hónapos korra a legtöbb kisgyereknek már elég nappal egyszer aludnia. Minél teherbíróbbá válik a fejlődés során a gyermek idegrendszere, annál hosszabb ideig képes kifáradás nélkül aktív maradni. Az a gyermek, aki egyéni szükségletének megfelelő ideig alszik, az általában könnyen alszik el, mélyen alszik, rendszeresen magától ébred, ébredése vidám, derűs és aktívan, tevékenyen tölti ébrenléti idejét.

A pihenés szervezési feladatai

Ahhoz, hogy minden gyermek nyugodtan és eleget aludjon, lehetővé kell tenni, hogy egyéni igényeiknek megfelelően pihenhessen, ha fáradt.

Az egyéni napirendet úgy alakítjuk csecsemők esetében is, hogy az elfáradás kezdeti jeleinek észlelésekor akár naponta többször is ágyba tesszük őket, de a fáradékonyabb nagyobb gyermek számára is biztosítjuk, hogy a napirendbe iktatott déli alvásidőn kívül pihenhessen. Lepihenni, megpihenni napközben többször van lehetősége minden kisgyermeknek, a szobákban kialakított gyermekheverőn, puha sarokban vagy az udvaron kihelyezett pléden, matracon. A szobákban a funkciósarkok úgy vannak kialakítva, hogy a csoport forgatagából félre tudjon bárki vonulni, ha erre van igénye. A kisgyermekek le tudnak pihenni, akár csak néhány percre is, ami a regenerálódáshoz olykor elég is.

Az intézményünkben alapkövetelmény, hogy minden gyermeknek külön ágya legyen, és az is, hogy a gyermekek ágyai mindig azonos helyen álljanak. A fektetők kirakása a bölcsődei dajka

feladata, mely tevékenysége szervesen illeszkedik a napirendhez, általában a gyermekek ebédelése közben van rá lehetősége.

Az elalvást megkönnyíti, ha biztosítjuk elalvási szokásaikat, pl. szophatja ujját, megkapja az otthonról hozott megszokott cumit, kendőt, babát, hisz ezek a tárgyak segítenek az elalvásban, mert biztonságot adnak. Az alvási rituálék megnyugtatók a gyermeket; a déli mesélés, a halk ének, a simogatás, a kisgyermeknevelő megnyugtató, biztonságot adó közelsége mind-mind hozzájárul a gyermekek pihenéséhez. A szülők partnerek abbéli elvárásunknak, hogy alvásában ne zavarjuk fel a gyermeket egy esetleges hazamenetel miatt, így megvárjuk a spontán ébredést.

Bölcsődéinkben az alvó csecsemők és kisgyermekesek állandó felügyelet mellett tudnak pihenni, kint a szabadlevegőn, vagy bent a csoportszobában. A kisgyermeknevelők folyamatos felügyeletet biztosítanak. Az előkészítésénél figyelünk az átszellőztetett szoba, a csend, a nyugalom mellett a kényelmes ruházatra is. Ügyelünk arra, hogy a korábban ébredők ne zavarják meg társaik alvását. Ébredés után csendes játékokra, képeskönyv nézegetésre van lehetősége az ágyában. Elengedhetetlen, hogy ilyenkor is mellette legyen saját kisgyermeknevelője, aki épp megnyugtató vagy beszélget vele, mesél neki.

10.3 Játék

A játék egykor és ma

A játékfeltételek biztosításához elsődlegesen a játék módszertani levél ad számukra támpontot, mely bár 1997-ben készült, a mai napig nagyon jó szintézise a bölcsődei játékról vallott felfogásoknak.

„Kiemelten fontos szerepe van a gyermek által elfogadott, számára biztonságot nyújtó felnőtt folyamatos támogató, megerősítő jelenlétének, a gyermek igényeihez és fejlettségéhez igazodó tevékenységeknek, a hozzájuk kapcsolódó élményeknek és a felnőtt mintanyújtásának.” – a módszertani levél bevezetőjében olvasható alapkövetelmény pontosan 30 év elteltével is időtálló követelményeket fogalmaz meg irányunkba.

A játék módszertani levél születése óta eltelt évtizedek szakirodalmi hiánya az egyes tartalmi területek bővebb, sokrétűbb kifejtésének elmaradása a jó gyakorlatok publikálási hiányossága, mind nehezíti a megfelelő helyi szakmai törekvéseket. Biztosítanunk kell, hogy ne menjünk át a „kis óvodai” világba, de ne is rekedjünk meg, hanem használjuk az új pedagógiai áramlatokat, elvárásokat. A pedagógus portfólió írásának kiegészítő útmutatója, és több főiskolai/egyetemi képzésen a közelmúltban megszülető jegyzetek és irodalmak adnak ehhez támpontot. Nem szabad azonban figyelmen kívül hagyni azt, hogy a fejlesztés, tanulás, irányítás, motiválás, tervezés fogalmai; már éppúgy benne vannak az 1997-es módszertani levélben is, azaz korántsem a pedagógus életpálya új elvárásai.

A játék módszertani levélben alkalmazott sorrendben tekintjük végig a játék feltételeit, az intézményi specifikumokra fókuszálva.

Léghő

Tudjuk jól, hogy optimális játszókörnyezetet csak elfogadó, szeretetteljes légkörben biztosíthatunk, és az a gyermek fordul igazán érdeklődéssel a külvilág felé, akinek szükségletei kielégítettek.

A kisgyermeknevelőnek tudatában kell lennie annak is, hogy valamennyi tevékenysége inspirálja és táplálja a gyerek szabad játékát. Úgy teríti a kisasztalt, úgy takarja be a babát, úgy mesél ahogyan azt tőle látta. Épp ezért hangsúlyosan figyelünk a kisgyermeknevelő modell szerepére, mert mozdulatai, hanghordozása, játszókedve, személyiségének és tevékenységének minden részlete formálja a gyermek élménybázisát. Csak a játszani szerető felnőtt tudja a gyermeki világba igazán beleképzelni magát, és ezáltal elismerni és értékelni a gyermek játékfolyamatait.

Idő

Felgyorsult, rohanó világunkban túl sok az élmény és az információ a gyerekeknek, amit feldolgozni „időhiány” miatt nehezen tudnak. A szülők egyre fokozódó leterheltsége, és erőn felüli próbálkozásai az élménynyújtásban, egy negatív jelenséghez vezet, a tartalmas minőségi időt leszűküléséhez. Ha túl sok az élmény, és túl kevés a szabad játék, amiben fel tudná dolgozni a gyermek az élményeket, akkor egészségtelenül elfárad.

Alapvető követelmény ezért bölcsődéinkben a szabad strukturálatlan játék dominanciája a napirendben. Minden gyermek a saját pillanatnyi vágyai, érdeklődése alapján vesz részt a játékban, s csak a saját szükségletei szerinti gondozási folyamatok szűkítik a játékidőt.

Környezet

Nagyon szűk a szabad mozgástér és a természetes környezet a városi gyerekek életében. Az autózás, tömegközlekedés igénybevételével egyre kevesebbet tud sétálva szemlélődni megcsodálni egy virágot, megvizsgálni a hangyák vándorlását, vagy épp kielemezni egy kukásautó működését.

A bölcsőde olyan környezet biztosít, ahol a gyerek önmaga lehet különösebb veszélyek nélkül, ami ösztönzi a felfedezésre, az önfeledt játékokra és van idő az élményfeldolgozásra. Olyan belső és külső környezetet alakítunk ki, mely inspirálja, mely tartogat számára élményeket.

A bölcsődei környezetet játéknak alárendelve strukturáljuk. Megteremtjük a feltételeket, hogy legyenek elhúzódásra alkalmas személyesebb terek, a spontán szerveződő csoportos játéknak is legyenek funkcionális helyei, és tapasztalati úton a gyermek biztonságosan kiismerje magát az elkülönülő terekben.

A játékhoz való hozzájutás a gyermek szabad akarata és szándéka mellett valósul meg. Fontos, hogy a gyermek képességeiben való megbízás, a helyes szabálykialakítás szabja meg; és ne a felnőtt ítélete, hogy melyik eszköz szabadon elérhető, és melyik nem.

Megfelelő játékkészlet

A játékkészlet összeállításában teljes szabadságot kapnak a kisgyermeknevelők, de folyamatosan visszajelezzük az alapjátékok vagy egyéb játéktípusok optimális arányát és mennyiségét, valamint a játékok célszerűségét és minőségét. A játékdömping marketing világában a bölcsőde csak a valóban értékes termékekre lehet nyitott.

Meggyőződésünk, hogy az egyszerű, a fantáziának és konstruálásnak lehetőséget adó játékok, sokkal jobban segítik a gyermekek kreatív tevékenységét, hisz bármivé változhatnak a gyermek képzelete szerint. Egy játék minél kevesebbet tud, így annál jobb. A szerepjátékokra vagy konstrukciós játékokra lehetőséget adó tárgyak, textilek, természetes anyagok, vagy az öntögetésre és gyűjtögetésre alkalmas dobozok és kosarak, a maguk egyszerűségében számtalan lehetőséget adnak rá, hogy tartalmas és szerteágazó tevékenykedést végezzenek velük. Jó, ha a benti játékszerek is biztosítják az érzékszervek számára kínált változatosságot. A tárgyak súlya, érdekessége, felülete, tapintása, színe, formája keltse fel a gyermek érdeklődését.

Teret adunk - a csoportközösségek kialakult szabályai és normái alapján - az otthonról hozott játékok, a gyermek számára kedvenc, számára érzelmileg is fontos tárgyak behozatalára. A szülők által jó szándékkal ajándékozott és otthon már megunt és felhalmozódott játékokat, befogadjuk, de mindig válogatottan.

Felnőtt részvétele a játékokban

A gyermek játéka akkor jó, ha szabad, és ha irányítás helyett inkább lehetőségeket biztosítunk. Sok figyelmet fordítunk arra, hogy a kisgyermeknevelők ráérezzenek a játékba való be és kilépés helyes idejére és módszerére. Vegyük észre a konfliktushelyzetet megelőző jeleket, és azt, hogy hogyan tudnak segíteni egy-egy elakadásnál, hogy az ne legyen elhamarkodott, illetve hogy mikor kell háttérbe vonulniuk. Úgy gondoljuk sikerült elfogadtatni szakembereinkkel, hogy a látszólag „csak szemlélődő és üldögélő” kisgyermeknevelő is hatékony szervezője a csoport játéknak, mert aktívan figyel, és ebbéli szerepét a szülők előtt is felvállalja.

A szabad játék spontán támogatása sokfajta képességet (rugalmasság, gyors helyzetfelismerés), szakterületi tudást (repertoár anyag, ötlettár), valamint megfelelő értelmezést igényel. Ha a gyermek szabad játéka során a felnőtt szabja meg, hogy mekkorára szabad építeni egy tornyot, hogy csak gurítani lehet egy labdát, hogy a játék vasalóval csak vasalni lehet, vagy ha a „ballagóra” mondókat gyakoroltat, akkor épp ebben az esetekben beszélhetünk erőteljesebb beavatkozásról, és nem feltétlenül egy-egy jól megtervezett játéke kezdeményezés esetében.

A szabad játék mellett a kezdeményezett játéknak épp úgy van létjogosultsága a bölcsődében. Az örömműködés a gyermekben kialakul az egyéni, a csoportos és a felnőttel folytatott játékban egyaránt. Az utóbbiak esetében az együttléti élménye a legvonzóbb. A kisgyermeknevelővel folytatott néhány perces élvezetes játék közös aktivitása, kellemes/vonzó viszonyulást vált ki a gyermekből. A nevelő ilyenkor a gyermek sok igényét kielégíti: szeretet, biztonság, tárkeresés, elismerés, kíváncsiság.

Az együttjáték és kezdeményezés nagyon fontos elvi kritériumok mellett valósulhat meg. Csakis a gyermek önkéntességén alapuljon, biztosítva legyen a párhuzamosan végezhető szabad játéktevékenység, igazodjon a gyermek életkorához, és a kisgyermeknevelő őszinte érdeklődésén, kedvén és szakmai tudásán alapuljon.

Játéke kezdeményezések és támogatások tervezésében, a megvalósítás megfelelő formájában, a tervezés és megvalósítás dokumentálásban és elemzésében, kell a jövőben szakmai segítséget nyújtanunk a szakembereinknek. Tudatosítani, hogy mi a felnőtt és mi a gyermek szerepe a folyamatban. Ennek eszközeként alaposabban kell megfigyelnünk a gyermekek játékát: eszközeit, elképzeléseit, a játékban kiélt élményeit, kapcsolatait és reakcióit a kezdeményezéseinkre. Egymás munkájának megfigyelése, a közös elemzés és értékelés, a belső hospitálások kialakítása, és az önreflexiók is fogják a jövőben segíteni, az optimális középútra való rátalálás folyamatát.

Az élménypedagógiai eszköztárunkat is bővítjük. Folytatni kívánjuk azokat az akkreditált műhelymunkákat, intézményi pályázatokat és ötletbörzét, ahol a gyermeki játék gazdagítására koncentráltunk. Ezt egészítjük ki tudatosan a jó gyakorlatok közreadásával, a publikálás lehetőségének megadásával. Az évszakok, ünnepkörök adta lehetőségeken túl fel kell tárnunk azokat a lehetőségeket, amelyek a korosztályunkhoz illeszthető.

Meg kell tanulnunk tematikai tervekkel dolgozni és időegységekben gondolkodni. Ismerkedni a „tervezés” módszereivel (tematikus tervek, tématervek, projekttervek). Mi az, ami azokból számunkra is adaptálható (hosszabb kifutást adni a gyermeknek egy-egy tevékenységhez, egy-egy téma komplexebb kibontása, szülők intenzívebb bevonása), és melyek lehetnek az esetleges veszélyei (ne a felnőtt elképzeléseit erőltessük a gyermekre, ne haladjuk meg a gyermek befogadóképességét, ne terheljük folyamatos élményekkel).

Élmény

A kisgyermek érzelmi lény, ezért a művészetek - melyek az érzelmek felől közelítik meg a világot - különösen alkalmasak a kisgyermek nevelésére. Az élménynyújtás legfontosabb eszközei bölcsődéinkben így: a mese, a vers, a mondóka, a dal, a zene, a tánc, az alkotás.

Valamennyi esetben tiszta forrásokra, a bölcsődei hagyomány-kincsre alapozó műveltség-tartalmakra támaszkodunk. A felhasznált anyanyelvi, zenei, és folklór anyag válogatott, annak ismertetében, hogy kölcsönhatás van a gyerek belső érése és az általa szívesen fogadott művészeti élmény között. Tudatosan figyelünk mi az, ami a bölcsődés gyermek fejlődéséhez, világképéhez, befogadóképességéhez, kompetenciájához igazítható.

A másik fontos alapelvünk a művészeti élmények nyújtásában a személyes kontaktusok meghatározó szerepe; az együttes élménye, azaz az élő mese vagy az élő énekhang varázsa. A művészeti nevelés akkor töltődik meg valós tartalommal, ha a gyermeknek kedves felnőtt mesél, énekel, és egymás örömeire vesznek részt minden tevékenységben.

10.4 Ünnepek, hagyományok

Az ünnepek és hagyományok részei életünknek ma is, mint a régmúlt korokban, de az ünnep szerepe és funkciója sok átalakuláson ment végbe. Mi az ünnepek azon elemeit kívánjuk kiragadni, melyek valóságos értékeket hordoznak: a várakozás élményét, a megpihenés és feltöltődés vágyát, a befelé fordulás szükségét, az együttes élményét, a rituálékon nyugvó ismétlődések rendjét, és az ünnepet körbe lengő esztétikumot és hangulatot. A természet rendje, az évszakok változásai, az ezzel kapcsolatos hagyományok sok-sok olyan élményt biztosítanak, melyre a gyermekek születetten nyitottak.

Az ünnep elsőszámú színtere természetesen a család. Mi kiegészítjük a várakozás, a felkészülés folyamatát a nagy keresztény ünnepeinkre, és tovább visszük azokat az egyszerű hagyományokat, amelyek a családi körből már-már kiveszőben vannak.

Az ünnepek szervezésénél arra törekszünk, hogy minden szereplő jól érezze magát: elsődlegesen a gyermek, a szülő, és a kisgyermeknevelő is. Valóságos és egyszerű élményeket nyújtunk, melyek a bölcsődés gyermek befogadóképességéhez igazodnak, miközben példát adunk a szülőnek is arra nézve, hogy hogyan töltsék meg valóságos tartalommal és az együttjátszás örömeivel a családi ünnepét is. Figyelünk arra, hogy adjunk időt az élményfeldolgozásra, ne csak egy napra korlátozódjanak az ünnephez kapcsolódó tevékenységek, és hogy hogyan lehet bölcsődei környezetben, kreatív, minőségileg tartalmas, de mégis meghitt, a családi kötődéseket kihangsúlyozó összejöveteleket szervezni.

10.5 Tanulás

„A kisgyermekkor tanulás színterei a természetes élethelyzetek: a gondozás és a játék, a felnőttel és a társakkal való együttes tevékenység és a kommunikáció. A tanulás formái az utánzás, a spontán játékos tapasztalatszerzés, a kisgyermeknevelő-gyermek interakcióból származó ismeretszerzés és szokáskialakítás.” Így szól az Alapprogram kisgyermeki tanulással kapcsolatos értelmezésének egy részlete.

Mindazt, amit a játékkal, a tevékenységek szerepével, a gondozás-nevelés egységével kapcsolatosan megfogalmaztunk, csak ezen főntebbi igen tág tanulás értelmezéssel együttesen ragadható meg a bölcsődés korosztály esetében. A cselekvő, élményalapú, belső motivációkra építő tanulásnak lehet csak létjogosultsága a bölcsődében. A szabad játék magától fejleszti a gyermeket, így a kisgyermek legoptimálisabb tanulási környezete. A játék, a „munka jellegű”

egyéb tevékenységformák, az összművészeti nevelés mind magában hordozza a tanulást, a fejlődés elősegítését.

A kisgyermeknevelőink feladata, hogy a gyermekek egyéni és életkori sajátosságainak tükrében olyan tevékenységeket tervezzenek, és olyan környezetet teremtsenek, mely elősegíti a tanulási folyamatokat. De nem elvárásokhoz, normákhoz igazítjuk a gyermekek fejlődésének segítését, hanem fordítva a tanulási környezetet igazítjuk a gyermekekhez. A tervezés folyamatában arra kell nagy hangsúlyt fektetni, hogy a direktív ismeretátadás helyett a szabad, spontán, és tapasztalatokon alapuló tanulási folyamatok működjenek.

11. A GYERMEKEKKEL KAPCSOLATOS BÖLCSŐDEI DOKUMENTÁCIÓ

11.1. A dokumentáció szerepe

- *Az egyéni, differenciált nevelés eszköze*

A nevelés a bölcsődében a gyermek megfigyelésre épül. A kisgyermeknevelő megfigyeli az alcsoportjába tartozó gyermekeket, és tapasztalatait dokumentálja. Írásaiból kiderül, hogy ismeri a gyermekek fejlődésének törvényszerűségeit, az egyes fejlődési szakaszok jellemzőit. Ezek alapján fogalmazza meg a gyermek nevelésének, fejlesztésének tervét, amely minden gyermek saját belső fejlődési programjához, tempójához, formálódó kompetenciáihoz egyénileg igazodik.

- *A pedagógiai tervezés eszköze*

A nevelői munka alapvető jellemzője annak tervezettsége, tudatossága. Előre tervezett időben megtörténik az egyes gyermek fejlődésének átgondolása, dokumentálása. Másrészt a kisgyermeknevelők folyamatosan monitorozzák a csoportban zajló eseményeket, és a felmerülő igényeknek, szükségleteknek, valamint a tapasztalatszerzés aktualitásainak megfelelően, meghatározott időszakonként megtervezik a fő kereteket a csoportra vonatkoztatva is.

- *A családdal való kapcsolattartás eszköze*

A gyermek optimális fejlődésének, nevelésének biztosítása több szereplős feladat, és a szülő kitüntetett társ ebben a munkában. A dokumentáció vezetése segítséget nyújt a család rendszerszemléletű megközelítéséhez és a hatékony kapcsolattartáshoz. Amikor bölcsődébe kerül egy kisgyermek, két rendszer - a család és a bölcsőde - kapcsolódik egymáshoz. Mindkettő csak akkor végzi hatékonyan a feladatait, ha megismerik egymás tapasztalatait, nevelési céljait és kellő érzékenységgel összehangolják azt.

- *A pedagógus önértékelésnek eszköze*

A folyamatos önvizsgálat, a visszacsatolás, a reflektivitás, az írásos dokumentációban testesül meg. Írott formában tudatosul és válnak meghatározottá a pedagógus számára saját erősségei, fejlesztendő területei, a további szakmai fejlődés útjai.

- *A külső értékelés eszköze*

A dokumentáció vezetése a kisgyermeknevelő szakmai alkalmasságáról alapos és mélyreható információkat ad, így a külső értékelés és minősítés meghatározó mércéje is.

11.1.1.Bölcsődei Törzslap

A gyermek egészségi és szomatikus állapotának rögzítésére szolgáló dokumentum, melynek részét képezi a fejlődési lap. A törzslap szakszerű, tömör összefoglalást ad a gyermek egészségi állapotáról és a testi fejlődésről. A szakemberek képet kapnak a törzslap vezetése által a gyermek egészségi állapotáról, a bölcsődébe kerülés előtti időszakokra vonatkozóan (születésének körülményei, fejlődési specifikumok, esetleges kórképek), majd végig követik a testi fejlődést, valamint az egészség és betegség állapotváltozásait a bölcsődébe járás időszakában.

11.1.2. Fejlődési napló

A fejlődési napló a gyermek fejlődését nyomon követő dokumentum. A fejlődési napló a gyermekről olyan képet ad, ami egyedül őrá jellemző és ami megkülönbözteti a csoport többi tagjától. Segíti a kisgyermeknevelőt a gyermek megismerésében, az egyéni bánásmód kialakításában.

A fejlődési napló segíti a holisztikus nevelés jegyében egységben látni a gyermeket. A maga teljességében: testi, lelki, szellemi és szociális egységében szemlélni. Támogatja a család rendszerszemléletű megközelítését. Az interakciós mintákat ugyanis a kisgyermek visszatükrözi, ezáltal képet kaphatunk a család erősségeiről és gyengeségeiről.

A kisgyermeknevelő megfigyeléseihez kapcsolódóan, itt fejt ki a gyermek fejlődését támogató tervezései elképzeléseit, és a megvalósítás módját. A szakmai elvárásoknak megfelelően tartalmaznia kell:

- a gyermek fejlődési jellemzőit (érzelmi-szociális, értelmi, beszéd, mozgásfejlődés)
- a bölcsődei nevelésben és a szakmai programban meghatározott tevékenységekkel kapcsolatos egyéb megfigyeléseket,
- a család életkörülményeiben bekövetkezett jelentősebb történéseket, melyek kihatással vannak, lehetnek a gyermekekre,
- a gyermek fejlődését elősegítő megállapításokat, intézkedéseket, az elért eredményt,
- az esetlegesen felmerülő fejlődésbeli lemaradások, megtorpanások felismerését és azok jelzését,
- a magatartás- vagy fejlődési problémákkal küszködő kisgyermekes esetében a korrektív lehetőségek ajánlását, igénybevételét,
- amennyiben a gyermeket szakértői bizottság vizsgálta, a vizsgálat megállapításait és a fejlesztést végző pedagógus javaslatait,
- a szülő esetleges tájékoztatásait a gyermek fejlődésével kapcsolatban.

11.1.3. Családi füzet

A családi füzet a család és az intézmény közötti kommunikáció eszköze. Sajátságos, hisz nem személyes és folyamatos, hanem írásos és időszakos kapcsolattartást biztosít a két fél között. Tartalmát tekintve jelentős átalakuláson ment végbe, mely alapvetően a család-bölcsőde kapcsolattrendszerének átalakulása miatt következett be. Ma már elsődleges funkciója a gyermek bölcsődei életének a bemutatása a család számára. Az egyéb napi üzenetváltások (egészségi állapot, jelenlét, szülők gondozással kapcsolatos kérései és információi), ugyanis személyesen történnek meg és a csoportnaplóban kerülnek rögzítésre.

A családi füzetben leírtaknak összhangban kell lennie a gyermek egészségügyi törzslapjába feljegyzettekkel, illetve a fejlődési naplóban rögzítettekkel, de személyesebb és közérthetőbb,

melegebb hangvételi stílusban. Jobban fókuszálva azokra az eseményekre, mely a szülőket leginkább érdekli: gyermek fejlődése, kortárs kapcsolatok, a gyermek játéka, viselkedése. Nagyon fontos, hogy a jellemzés mindig őszinte, hiteles, a fejlődés irányát tükröző legyen, de a pozitívumokra támaszkodva, és azokat kiemelve.

11.1.4. Csoportnapló

A csoportnapló a mindennapi fontosabb események és történések rögzítését szolgálja az egyes gyermekre és a csoport egészére vonatkozóan. Olyan információs dokumentum, mely adattartamával segíti a kisgyermeknevelők közötti információcserét, rögzíti a család és bölcsőde üzenetváltásait, és támpontot ad a fejlődési napló bejegyzéseinek. A csoportnaplóba dokumentálják a kisgyermeknevelők a csoportmegbeszélések eredményeit, aktuális teendőket, felelősöket jelölnek ki, így a pedagógiai tervezés egyik legfontosabb intézményi dokumentuma.

12. AZ INTÉZMÉNY KAPCSOLATRENDSZERE

12.1. Belső kapcsolatrendszer

A tagintézmények közötti együttműködéseknek jelentős hagyománya van intézményünk életében. Az egységes elvárás- és protokollrendszer, a közös össztézményi feladatok, a bölcsődék működtetésének hasonlóságai mindig is hozzájárultak a szorosabb partnerséghez. A munkacsoportok együttműködése, a koordinátori hálózat működése, belső pályázatok meghirdetése, szakmai műhelymunkák szervezése, közös pályázatokban való részvétel, nyílt napok lehetősége, szabadidős programok mind-mind olyan lehetőségek, melyek segítik a szakembereink és bölcsődeink együttműködését.

12.2. Külső kapcsolatrendszer

A külső partnerek beazonosítása többnyire megtörtént. A bölcsőde külső kapcsolattrendszerét alapjaiban jelöli ki a gyermekvédelem együttműködési rendszerében betöltött szerepe, az intézményünk múltja a módszertani és terepintézményi feladatok ellátásában.

12.2.1 Családok

A bölcsődék kiemelkedő partnerei a debreceni kisgyermekes családok, mely kapcsolati rendszer nagyon jó szakmai alapelveken és hagyományokon nyugszik városunkban. Szeretnénk azonban még pontosabban, szervezettebben megismerni az elsődleges vevői, felhasználói igényeket. A szülői igényekről vannak elképzeléseink, ami alapján megkonstruáljuk az elvárható szolgáltatást, de a kliensek tényleges bevonásával már a szolgáltatásnyújtás kezdetén fontos képet kapunk valóságos elvárásaikról, sőt esetleges félelmeikről és aggodalmaikról is. A szülői elvárások megfogalmazása helyett a szülők pedagógust támogató szerepe a jellemző. A kimeneti elégedettségmérés pedig szintén olyan elsődleges minőségi jelzőrendszer, mellyel sokkal tudatosabban kell élni. A partneri igény- és elégedettségmérés szempontrendszerének kialakítása, megfelelő módszereinek és eszközeinek meghatározása, a mintavétel gyakoriságának meghatározása, adatok feldolgozása, kapott

eredmények visszajelzése a partnerek számára, mind olyan terület mely központilag lesz koordinálva.

A családokkal való kapcsolattartás hagyományai és bevonódásuk új útjai kiemelt szakmai célkitűzése intézményünknek.

Minden kommunikációs csatorna tartalmában és módszereiben látunk továbbfejlődési lehetőséget.

- Legyen hasznos és célzott a tartalom. A szülők időhiányukkal számolni kell, így kerülni kell a parttalan beszélgetéseket, a téma nélküli szülői értekezleteket, az önisméltéseket a dokumentációban.
- Az intézménybe járással, a közösségi léttel összefüggő elvárásokat, hatásokat nyíltan kell megosztani.
- Kölcsönös szükségletek, előnyök, célok tudatosítása az együttnevelés érdekében.
- Az „elég jó szülő” és „elég jó kisgyermeknevelő” kapcsolati ösztönzése. Az esetleges nehézségek felvállalása.
- Szülő kompetencia erősítésére való törekvés.
- Frontális módszerek helyett sajátélményű módszerek.
- Segítő szerep, az értő figyelem és ne a tanácsadói szerep domináljon.
- Pozitívumokra támaszkodás, a sikerek megosztása legyen a cél.
- Ne csak probléma esetén kommunikáljunk, de ha felmerül probléma akkor is a meglévő pozitívum legyen a kiindulás.
- A jövőre, a megoldandó feladatokra való optimista koncentráció.

12.2.2. Kiemelt partnerek

Debreceni Egyetem Gyermeknevelési és Gyógypedagógiai Kar

A főiskolával több éves múltra visszatekintő kapcsolattrendszerrel rendelkezünk, hisz a főiskolai képzések (felsőfokú szakképzés, BA képzés) beindulásától kezdődően a legnagyobb terepintézmény vagyunk, ahol fogadják a hallgatókat, valamint saját diplomás dolgozóink háromnegyede is a Debreceni Egyetemen szerezte diplomáját. Ez a kapcsolattrendszer évről évre bővült, professzionalizálódott és most jutott egy olyan pontra, ahonnan további nagymértékű fejlődés várható. Több tényező motiválta a még hatékonyabb együttműködést: a pedagógus életpálya bevezetésével ugrásszerűen megnövekedett a hallgatói létszám, a képzési követelmények módosulása, közös pályázati lehetőségek, a szakmai együtt gondolkodás szükségessége. Közös céljaink a szakmai gyakorlatok egységesítése, a tereptanárok képzése; szakmai kutatások, publikációk; rendezvények, konferenciák, szakmai gyakorlatok szervezése.

Magyar Bölcsődék Egyesülete

A Magyar Bölcsődék Egyesületével, mint országos hatáskörű szakmai szervezettel szintén régi és jól működő kapcsolatokat ápolunk. Az ágazatunkat érintő érdekvédelmi és szakmai feladatellátásban közvetítünk információkat, tájékoztatva elsődlegesen a tagságot, megyénk intézményeit, és a helyi közéletet. Az újjászervezett módszertani feladatellátást intézményünk szakemberei tanácsadóként, szakértőként segítik. Jövőbeli céljaink, hogy Egyesületünk taglétszámát növeljük, a megyei koordinációs munkát felvélesszük és segítsük a szakmai továbbképzéseket. Előadótermünk mintegy 80 fő befogadására alkalmas, IKT eszközökkel felszerelt, így a feltételek adottak a kapcsolattartásra, szakmai rendezvények, és továbbképzések megtartására.

A napközbeni gyermekellátás szektorán belül a partneri kapcsolatoknál, mindenképp meg kell említeni a megyei bölcsődéket. Kölsönösen segítjük egymást jogi, szakmai, gazdasági vagy munkaügyi kérdésekben. Természetesen szeretnénk ebbe a körbe bevonni a megalakuló mini bölcsődéket, munkahelyi bölcsődéket és családi bölcsődéket is.

12.2.3. A családokat segítő intézmények és szolgáltatások

A korai intervencióban résztvevő szakemberekkel való kapcsolattartásnak, a közös kapcsolódási pontok kimunkálásának vannak hagyományai. A korszerűbb hálózatépítésben, egymás szolgáltatásainak alaposabb megismerésében és az átjárhatóság biztosításában, célzottabb és komplexebb tanácsadásban, a szektorsemleges gondolkodásban, a közvélemény formálásban vannak még közös feladataink. Épp ezért részt veszünk és támogatunk minden olyan konferenciát, szakmaközi együttműködést, ahol a kapcsolattartásra helyeződik a hangsúly (gyermekvédelmi tanácskozások, kisgyermeknevelési szimpóziumok) A kulturális és köznevelési intézményekkel a kapcsolattartást segítheti a közös intézményműködtetés a városunkban.

Partnereink

- DMJV Család- és Gyermekjóléti Központja
- DMJV Gyermekvédelmi Intézménye
- Házi gyermekorvosok és a védőnők
- Hajdú-Bihar Megyei Kormányhivatal Gyámügyi és Igazságügyi Főosztálya
- A Hajdú-Bihar Megyei Pedagógiai Szakszolgálat
- Óvodák
- Debreceni Művelődési Központ
- Vojtina Bábszínház
- Méliusz Juhász Péter Könyvtár

12.2.4. Fenntartói és működtetéssel összefüggő kapcsolatok

- DMJV Önkormányzata Egészségügyi és Szociális Bizottsága
- DMJV Polgármesteri Hivatal illetékes osztályai
- Debreceni Intézményműködtető Központ
- Hajdú-Bihar Megyei Kormányhivatal Debreceni Járási Hivatala Népegészségügyi Osztály

13. JOG és ÉRDEKVÉDELEM

A napközbeni kisgyermekellátás minden folyamatának, a kisgyermeknevelői hivatás egészének, olyan etikai követelményeken kell alapulnia, mely figyelembe veszi az egyetemes emberi és gyermeki jogokat, s azokat egyben védelmezi is.

Minden szakmánkat érintő nemzetközi és hazai joggyűjteményt, chartát, etikai kódexet alapul véve kell az ellátást megszervezni és az érdek- és jogvédelmet garantálni. A gyermeki jogok védelme minden olyan természetes és jogi személy kötelessége, aki a gyermek nevelésével, oktatásával, ellátásával, ügyeinek intézésével foglalkozik.

Intézményünk dolgozóit és a megbízási jogviszonnyal foglalkoztatottakat is informáljuk és tájékoztatjuk mindazon etikai elvárásról, melyek munkavégzésüket alapjaiban meghatározza

vagy arra nézve ajánló jelleggel bír. Az alábbi dokumentumok és jogszabálygyűjtemények az irányadók az intézmény jog- és érdekvédelmében:

- ENSZ Emberi Jogok Nyilatkozata
- ENSZ Gyermek Jogairól szóló Egyezménye
- 1997. évi XXXI. törvény A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról
- Szociális Munka Etikai Kódexe
- A Nemzeti Pedagógus Kar Etikai Kódexe
- Szakmai ajánlás a család és gyermekjóléti szolgáltatás által működtetett észlelő-és jelzőrendszer működésének és működtetésének szabályairól

Intézményünkben Érdekképviselői Fórum működik, melynek tagjai szülők, dolgozók és a fenntartó képviselői. A testület jelenleg 9 tagú lett (5 fő szülő, 2 fő intézményi dolgozó, 2 fő fenntartó képviselő).

A panaszkezelés módjáról, lehetőségeiről minden esetben tájékoztatást kapnak a szülők. Az első személyes beszélgetések és szülői értekezletek során a bölcsődevezető nyújt információkat a panaszkezelés gyakorlatáról. A faliújságon keresztül mindig elérhető az Érdekképviselői Fórum tagjainak és Gyermek Jogi Képviselőnek az elérhetőségei. Ha a szülőnek észrevétele, javaslata van az ellátás tartalmával kapcsolatban egyaránt fordulhat az Érdekképviselői Fórum tagjaihoz, vagy a bölcsődevezetőhöz. A személyes kérdések, problémák megbeszélésére az intézmény minden vezetője időpont egyeztetés után rendelkezésre áll.

Az intézmény alkalmazottainak érdekképviselőt a Közalkalmazotti Tanács és a helyi szakszervezeti alapszervezet látja el. Intézményünk alkalmazottainak tekintetében a szakmai érdekképviselői szervezetnek, a Magyar Bölcsődék Egyesületének és a munkavállalói érdekképviselői szervezetnek, a Bölcsődék Demokratikus Szakszervezetének is egyaránt magas a tagsága, mely szervezetek folyamatosan segítik képviselettel, közreműködéssel a dolgozók érdekeit.

A Közalkalmazotti Tanács véleménye

DMJV Egyesített Bölcsődei Intézménye Közalkalmazotti Tanácsa a DMJV Egyesített Bölcsődei Intézménye Szakmai Programját megtárgyalta és jóváhagyásra alkalmasnak találta.

Debrecen, 2021. _____

_____
KT elnöke

ZÁRADÉK

Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzata Közgyűlésének Egészségügyi és Szociális Bizottsága 2021. _____ hó _____ napján megtárgyalta és a _____/2021. (_____) Eü. és Szoc. Biz. határozatával a 2021. _____ hó _____ napjától hatályos Szakmai Programot jóváhagyta, egyidejűleg az intézmény korábbi Szakmai Programját hatályon kívül helyezte.

Debrecen, 2021. _____

Dr. Kiss Sándor
Egészségügyi és Szociális Bizottság
elnöke